

Irattár 1.

1920

1.

Nyomozás elrendelése Kassák Lajos *Aktivizmus* és *Levél Kun Bélához* című publikációinak ügyében

[Budapest, 1920. január 21.]

Aktaszám: 51.644/1919. k.ü.

Lsz.: IV. 5/49/1920.

Nyomozás elrendelés sajtóperben

Főkapitányságnak Budapesten.

A Budapesten előállított Ma című időszakos lap 1919. évi április hó 10. napról keltezett IV. [évf.] 4. számában *Aktivizmus* felirattal közzétett cikk¹ | :továbbá a *Levél Kun Bélához* című röpv: |² miatt a Btk. 172. §-ába ütköző izgatás bűntette címén a nyomozást a Bp. 84. §-a alapján elrendelem, teljesítése végett a m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalát megkeresem[,] tárgyaúl pedig a sajtójogilag felelős személy (St. 33-38. §) megállapítását és felelősségre vonását jelölöm meg.

Bp 920 I/21

/azonosítatlan aláírás/

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Kitöltött nyomtatvány, a kész iratot 1920. január 23-án küldték el.

¹ Kassák 1919. február 20-án tartott felolvasásának szövegét közölte a lapban (46-51.).

² KASSÁK Lajos, *Levél Kun Bélához a művészet nevében*, a Ma folyóirat kiadása, Budapest, 1919.

Nyomozás elrendelése a *Kassák Lajos előadása* című cikk ügyében

[Budapest, 1920. január 21.]

Aktaszám: 5.604/1920. k.ü.

Lsz.: IV. 5/41/1920.

Nyomozás elrendelés sajtóperben

Főkapitányságnak Budapesten.

A Budapesten előállított Vörös <Újság> Lobogó című időszakos lap 1919. évi április hó 17. napról keltezett 15. számában *Kassák Lajos előadása* felirattal közzétett cikk miatt a Btk. 172. §-ába ütköző izgatás bűntette címén a nyomozást a 4.039/1919. M.E. rend. alapján elrendelem, teljesítése végett a <m. kir.>³ államrendőrség főkapitányi hivatalát megkeresem[,] tárgyaúl pedig a sajtójogilag felelős személy (St. 33-38. §) megállapítását és felelősségre vonását jelölöm meg.

Budapest, 920 I 21

/azonosítatlan aláírás/

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Kitöltött nyomtatvány, a kész iratot 1920. január 24-én küldték el.

³ Az ügyintéző törlése, Magyarország államformája 1920. március 1-jétől lett újra királyság.

A Budapesti Kir. Ügyészség - A Budapesti Rendőr-főkapitányságnak

[Budapest, 1920. március 9.]

Aktaszám: 20.099/1920. á.ü.

Lsz.: IV. 5/41/1920.

Nyomozás kiegészítése

Tárgy: Sajtó útján elkövetett izgatás büntetével gyanúsított Kassák Lajos és társa elleni bűnügyben

[Címzés:]
Főkapitányság
Helyben

Sajtó útján elkövetett izgatás büntetével gyanúsított Kassák Lajos és társa elleni bűnügyben az iratok átküldése mellett megkeresem annak megállapítása iránt, hogy Kassák Lajos gyanúsított tartott-e tényleg oly előadást, amelynek során a „Vörös Lobogó” című időszakos lapnak 1919. évi április hó 17. napjáról keltezett 15. számában *Kassák Lajos előadása* felirattal közzétett cikkben foglaltakat adta elő, és ha igen, mikor és hol?

Bpest 1920 évi március 9.

Dr. Lehotzky Miklós

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. - Dr. Lehotzky Miklós kir. ügyész levéltervezete kézírással, autográf aláírással, a kész iratot 1920. március 13-án küldték el.

A Budapesti Kir. Ügyészség indítványa nyomozólevél kibocsájtására Kassák Lajos *Aktivizmus* és *Levél Kun Bélához* című publikációinak ügyében

[Budapest, 1920. május 26.]

Aktaszám: 40.626/1920. k. ü.

Lsz.: IV. 5/49/1920.

Indítvány nyomozólevél kibocsájtása iránt

A Vádtanácsnak!

Ezeket az iratokat a következő indítvány benyújtásával küldöm át:

A vádtanács Kassák Lajos érsekújvári származású 32 éves r. kath. vallású hírlapíró ellen kétrendbeli, a Btk. 172. §-ának 2. pontjába ütköző és az 1912. évi LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás büntette miatt a Bp. 470. §-a alapján bocsásson ki nyomozólevelet, ennek megtörténte után a Bp. 472. §-ában meghatározott eljárás teljesítésével bízson meg vizsgálóbíró, az pedig az iratokat közölje majd velem, egyben szíveskedjék a nyomozólevél egy példányát, a napilapokban leendő közzététel végett, nekem megküldeni.

Indokok:

A nyomozással megállapított adatok szerint a Budapesten előállított „Ma” című időszakos lapnak 1919. évi április hó 10. napjáról keltezett IV. [évf.] 4. számában *Aktivizmus* felirattal közzétett cikkben, továbbá a Budapesten a „Ma” című folyóirat kiadásában 1919. évben megjelent *Levél Kun Bélához* című röpirvben taglalt a magát proletárnak nevező néposztályt a többi osztály ellen gyűlöletre izgatta.

Ezen cikkekért a sajtójogi felelősség, a St. 32. §-a alapján, mint szerzőt – Kassák Lajost terheli.

Taglalt fenti cselekménye, minthogy a cikkek háború idején jelentek meg, kétrendbeni, a Btk. 172. §-ának 2. pontjába ütköző és az 1912. évi LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás büntetést állítja helyre. [!]

Minthogy pedig a terhelt az ellene indított bűnvádi eljárás alatt megszökött: ennél fogva a nyomozólevél kibocsájtása a Bp. 470. §-a alapján indokolt.

Budapest, 1920 évi V hó 26.ik napján.

Dr. Lehotzky Miklós
előadó

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Dr. Lehotzky Miklós által kitöltött nyomtatvány, dr. Váry Albert, a Budapesti Kir. Ügyészség elnökének kézjegyével. – A kész iratot 1920. május 28-án küldték el.

Nyomozólevél kibocsájtása Kassák Lajos *Aktivizmus és Levél Kun Bélához* című publikációjának ügyében

[Budapest, 1920. június 1.]

A budapesti büntető törvényszék vádтанácsa.^f
Aktaszám: B.IV. 5.845/1920.

Végzés

A budapesti büntetőtörvényszék vádтанácsa izgatás büntette miatt Kassák Lajos ellen az ügyészségnek 40.626/1920. számú indítványa folytán⁴ a Bp. 470. §-a alapján nyomozólevelet bocsát ki és a Bp. 472. §-ában meghatározott szabályzati eljárás foganatosítása végett az iratokat a vizsgálóbírónak kiadja.

Budapest, 1920 június hó 1. napján.

dr. Kiss sk. vt. elnök⁵

/...../
sk. vt. előadó

A kiadmány hitelül:
/...../
irodai főtiszt.

[Címzés:]
Kir Ügyészség
H[elyben]

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Kitöltött nyomtatvány, a vádтанács előadója és az irodai főtiszt azonosítatlan aláírásával.

⁴ Lásd az előző iratot.

⁵ dr. Kiss István törvényszéki bíró

A Budapesti Kir. Ügyészség indítványa nyomozólevél kibocsájtására a *Kassák Lajos előadása* című cikk ügyében

[Budapest, 1920. június 18.]

Aktaszám: 47.565/1920. á.ü. [!]

Lsz.: IV. 5/41/1920.

Indítvány nyomozólevél kibocsájtása iránt
A Vádtanácsnak!

Ezeket az iratokat a következő indítvány benyújtásával küldöm át:

A vádтанács Kassák Lajos érsekújvári származású 33 éves keresztény vallású hírlapíró ellen a Btk. 172. §-ába ütköző és az 1912. évi LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás büntette miatt a Bp. 470. §-a alapján bocsásson ki nyomozólevelet, ennek megtörténte után a Bp. 472. §-ában meghatározott eljárás teljesítésével bízson meg vizsgálóbíró, az pedig az iratokat közölje majd velem. Egyben szíveskedjék a nyomozólevél egy példányát, a napilapokban leendő közzététel végett nekem megküldeni.

Indokok:

A nyomozással megállapított adatok szerint a Budapesten előállított „Vörös Lobogó” című időszakos lapnak 1919. évi április hó 17. napjáról keltezett 15. számában *Kassák Lajos előadása* felirattal közzétett cikk, a magát proletárnak nevező néposztályt a többi osztály ellen gyűlöletre izgatta, amely is, minthogy háború idején jelent meg[,] a Btk. 172. §-ába ütköző és az 1912. évi LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás büntettét állapítja meg, amelyért a felelősség a St. 33. §-a alapján, mint szerzőt, Kassák Lajost terheli.

Minthogy pedig a terhelt az ellene indított bünvádi eljárás alatt megszökött: ennél fogva a nyomozólevél kibocsájtása a Bp. 470. §-a alapján indokolt.

Budapest, 1920 évi VI hó 18.ik napján.

Dr. Lehotzky Miklós
előadó

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Dr. Lehotzky Miklós által kitöltött nyomtatvány dr. Váry Albert kézjegyével. – A kész iratot 1920. június 22-én küldték el.

Nyomozólevél kibocsájtása a *Kassák Lajos előadása* című cikk ügyében

[Budapest, 1920. június 25.]

A budapesti kir. büntető törvényszék vádтанácsától.
Aktaszám: B.IV. 7.133/1920.
Lsz.: IV. 5/41/1920.

NYOMOZÓLEVÉL

A budapesti kir. büntetőtörvényszék a 47.565. sz. ügyési indítvány folytán⁶ a szökésben levő Kassák Lajos érsekújvári származású 33 éves keresztény vallású, magas sovány, palocos beszédű, szökéshajú, hírlapíró ellen a Btk. 172. §-ába ütköző és az 1912. évi LXIII. t.c. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás büntette miatt a Bp. 470. §-a alapján nyomozólevelet bocsájt ki, s megkeresi az összes hatóságokat, nevezettnek letartóztatása és a budapesti kir. ügyészséghez kísértetése iránt,

MERT:

a nyomozással megállapított adatok szerint a Budapesten előállított „Vörös Lobogó” időszakos lapnak 1919. évi április 17. napjáról keltezett 15. számában *Kassák Lajos előadása* felirattal közzétett cikk a magát proletároknak nevező néposztály ellen [!] gyűlésre izgatta, amiért is minthogy háború idején jelent meg[,] a Btk. 172. §-ába ütköző és az 1912. évi LXIII. t.c. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás büntetést állapítja meg[,] amelyért a felelősség a St. 33. §-a alapján mint szerzőt Kassák Lajost terheli.

Az iratokat a Bp. 472. §-ában foglalt eljárás teljesítése végett kiadjuk a vizsgálóbírónak.

Budapest, 1920 június 25.

dr. Kiss sk. vádтанács elnök

dr. Perémy sk. előadó

A kiadmány hitelélül:
Czifra [?]
iroda főtiszt.

[Címzés:]
Kir. Ügyészség
H.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. - Sokszorosított gépirat, dr. Kiss István és dr. Perémy Gábor törvényszéki bírák autográf aláírása nélkül. - A címzés tintával.

⁶ Lásd az előző iratot.

A Budapesti Kir. Ügyészség indítványa az eljárás megszüntetése iránt

[Budapest, 1920. június 29.]

Aktaszám: 63.866/1920. á.ü. [!]

Lsz.: IV. 5/49/1920.

Tvszéki szám: B. 5.845/1920.

Indítvány az eljárás megszüntetése iránt
(a Bp. 472. §-a esetében.)

A Vádtanácsnak!

A vizsgálat iratait ./ . alá idezárva következő indítvány benyújtásával küldöm át:

A vádtanács Kassák Lajos 32 éves r. kath. vallású érsekújvári születésű hírlapíró ellen a Btk. 172. §-ának 2. pontjába ütköző és az 1912. évi LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás büntette miatt folyamatban levő eljárást a terhelt előkerültéig szüntesse meg.

Indokok:

A vádtanács 1920. év június hó 1. napján 5.845/1920. sz. a. ez ügyben a fentnevezett terhelt ellen nyomozólevelet bocsátott ki.⁷

Ez eredményre nem vezetett.

A Bp. 472. §-ában előírt eljárást a vizsgálóbíró teljesítette.

Az eljárást a terhelt előkerültéig tehát megszüntetni kell.

Budapest, 1920 évi június hó 29-ik napján.

Baróthy
fűh.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz által kitöltött nyomtatvány, dr. Baróthy Pál főügyész helyettes autográf aláírásával. – A kész iratot 1920. július 10-én küldték el.

⁷ Lásd 5.

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék végzése

[Budapest, 1920. augusztus 2.]

BUDAPESTI KIR. BÜNTETŐ TÖRVÉNYSZÉK^f

Aktaszám: B.IV. 5.845/1920.

Lsz.: IV. 5/49/1920.

Végzés.

Izgatás büntette miatt Kassák Lajos ellen indított bűnügyben, a bpesti büntető kir. törvényszék vádтанácsa a kir. ügyészség 63.866/1920. számú indítványa folytán,⁸ nevezett terhelttel szemben a bűnvádi eljárást, a Bp. 472. §-ának 4. bekezdése alapján a távollévő terhelt előállításáig megszünteti.

Indokolás.

A terhelt ellen 5.845/1920. szám alatt kibocsátott nyomozólevél⁹ mindeddig eredményre nem vezetett, a nyomozás pedig befejezést nyert, a bűnvádi eljárást tehát a távollévő terhelt előállításáig a Bp. 472. §-ának 4. bekezdése értelmében meg kellett szüntetni.

Bpest 1920 évi aug hó 2 napján.

Dr Perémy sk vt. elnök

[Címzés:]

Kir. ügyészségnek

H.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz által kitöltött nyomtatvány, dr. Perémy Gábor vádтанácsi elnök autográf aláírása nélkül. – Az iratot a Budapesti Kir. Ügyészségen 102.824. számon 1920. október 20-án érkezették.

⁸ Lásd az előző iratot.

⁹ Lásd 5.

A Budapesti Kir. Ügyészség indítványa az eljárás megszüntetése iránt

[Budapest, 1920. november 19.]

Aktaszám: 112.803/1920. á.ü. [!]
Lsz.: IV. 5/41/1920.

Indítvány az eljárás megszüntetése iránt
(a Bp. 472. §-a esetében.)

A Vádtanácsnak!

A nyomozás iratait ./ . alá idezárva következő indítvány benyújtásával küldöm át:

A vádtanács Kassák Lajos 33 éves keresztény vallású érsekújvári születésű hírlapíró ellen a Btk. 172. §-ába ütköző és az 1912. évi LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő sajtó útján elkövetett izgatás bűntette miatt folyamatban levő eljárást a terhelt előkerültéig szüntesse meg.

INDOKOK:

A vádtanács 1920. év június hó 25-ik napján B.IV. 7.133/1920. sz. a. ez ügyben a fentnevezett terhelt ellen nyomozólevelet bocsátott ki.¹⁰

Ez eredményre nem vezetett.

A BP. 472. §-ában előírt eljárást a vizsgálóbíró teljesítette.

Az eljárást a terhelt előkerültéig tehát megszüntetni kell.

Budapest, 1920 évi nov. hó 19-ik napján.

Baróthy
fűh.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz által kitöltött nyomtatvány, dr. Baróthy Pál főügyész helyettes autográf aláírásával. – A kész iratot 1920. november 24-én küldték el.

¹⁰ Lásd 7.

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék végzése

[Budapest, 1920. december 16.]

BUDAPESTI KIR. BÜNTETŐ TÖRVÉNYSZÉK^f

Aktaszám: B.IV. 7.133/1920.

Lsz.: IV. 5/41/1920.

Végzés.

Izgatás büntette miatt Kassák Lajos ellen indított bűnügyben, a bpesti büntető kir. törvényszék vádтанácsa a kir. ügyészség 112.803/1920. k.ü. számú indítványa folytán,¹¹ Kassák Lajos terhelttel szemben a bűnvádi eljárást, a Bp. 472. §-ának 4. bekezdése alapján a távollévő terhelt előállításáig megszünteti.

Indokolás.

A terhelt ellen 7.133/1920. k.ü. szám alatt kibocsátott nyomozólevél¹² mindeddig eredményre nem vezetett, a nyomozás pedig befejezést nyert, a bűnvádi eljárást tehát a távollévő terhelt előállításáig a Bp. 472. §-ának 4. bekezdése értelmében meg kellett szüntetni.

Bpest 1920 évi december hó 16 napján.

Vecsey sk. vt. eln., dr Perémy sk. előadó

A kiadmány hitelül
/azonosítatlan aláírás/[Címzés:]
Bpesti Kir. Ügyészség
Helyben

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz által kitöltött nyomtatvány, dr. Vecsey Gyula vádтанácsai elnök és dr. Perémy Gábor vádтанácsai előadó autográf aláírása nélkül. – Az iratot a Budapesti Kir. Ügyészségen 1921. január 2-án érkezették.

¹¹ Lásd az előző iratot.

¹² Lásd 7.

1922

12.

A m. kir. igazságügy-miniszter - a m. kir. külügyminiszternek

[Budapest, 1922. május 19.]

Aktaszám: Bi. 642/1. IM

Szigorúan bizalmas!
Saját kezű felbontásra!

A m. kir. igazságügy-minisztertől.

A bécsi m. kir. követség Nagyméltóságodnak 58.061/6-1922. számú nagybecsű átiratával velem közölt jelentése szerint nem rendelkezik olyan szervezettel, amely lehetővé tenné, hogy a Bécsben, illetőleg Ausztriában tartózkodó ún. „emigránsok” személyéről és működéséről megfelelő tájékoztatást szerezzen. Így egyes konkrét esetekben arra kénytelen szorítkozni, hogy az illetők magatartásáról a bécsi politikai rendőrség útján szerezzen felvilágosítást. De még ez is nehézségekbe ütközik, amennyiben nem lehet ettől az idegen hatóságtól megkívánni, hogy érdekünkben számos egyénre vonatkozólag sok időbe kerülő költséges kutatásokat eszközöljön.

Köztudomású és nem szorul részletes ismertetésre az a céltudatosan megszervezett, nagy körültekintéssel folytatott, szétágazó aknamunka, melyet a magyarországi kommun bukása után Ausztriába s főleg Bécsbe menekült destruktív elemek a Magyarországon újjá éledt nemzet- és államfen[n]tartó irányzat ellen elkeseredett gyűlöléssel és nagy kitartással folytatnak.

Nem lehet elvitatni, hogy állam- és társadalombontó tevékenységük több esetben elsőrendű érdekeinket súlyosan érintő eredményeket ért el. Egyfelől legyen szabad ebben a vonatkozásban reámutatnom arra, hogy ennek a szervezett bandának ismételt sikerült közállapotaink állandó hazug beállításával, tendenciózusan kiszínezett és elferdített tények előadásával a világsajtót, úgyszintén csaknem egész Europa szervezett munkásságát ellenünk hangolni, sőt egy időben - bár csonka és félszeg - nemzetközi bojkottot is kierőszakolni ellenünk. Nagyméltóságod legilletékesebb annak megítélésére, hogy ez az aknamunka a külföldi hatalmakkal folytatott politikai és gazdasági tárgyalásaink sikerét is mennyire kedvezőtlenül befolyásolta. De másfelől államunk belső biztonsága szempontjából nem kevésbé veszélyes az ún. emigrációnak szervezett és tervszerű aknamunkája az állami és társadalmi rend felforgatása érdekében. Köztudomású s így nem szorul konkrét tényekkel való megvilágításra, hogy az itthon folyó földalatti aknamunka szellemi és anyagi irányításának főfészke az ún. bécsi emigráció, melynek titkos ügynökei állandóan munkában vannak az országban s titkos bujtogatásokkal és a külföldről szerzett anyagi eszközökkel szítják a felforgatás szellemét.

Ily körülmények között felmérhetetlen az az erkölcsi és anyagi kár, amelyet az állami élet csaknem minden vonatkozásában az emigránsok működése következtében szenvedünk s amelynek hátrányos következményeit a mindennapi megélhetés gondjaitól kezdve a külső és belső állami és nemzeti céljaink érdekében folytatott küzdelmünk minden fokozatában állandóan érezzük.

A védekezés szempontjából elsőrendű országos érdek volna tehát az emigránsok gyűjtő neve alatt ismert elemeknek és működésüknek pontos ismerete és állandó figyelemmel tartása. Ez pedig csak megfelelő szervezet létesítése útján lehetséges. Bizonyos, hogy ennek fenntartása az államkincstárnak bizonyos megterhelésével járna, ez a megterhelés azonban számba sem jöhet azzal a hátránnyal szemben, ami az emigránsok működéséről nem kellő tájékozottságunk folytán az országra hárulhat.

Részemről ennek a kérdésnek felvetésére az a Nagyméltóságod által is jól ismert körülmény ad alkalmat, hogy a Kormányzó Úr Ó Főméltósága magas kegyelmi elhatározásaiból kifolyólag számos ún. emigráns kéri kegyelemben való részesítését. Nagyobbára mindegyik azt adja elő, hogy külföldön

tartózkodása alatt távol állott minden politikától s így az ellenü[n]k indított hazaáruló aknamunkától is. Bécsi követségünk egyáltalán nincs tájékozva az illető magatartásáról. Az idegen politikai rendőrség a ránézve teljesen közömbös ügyben nincs érdekelve. Nem is ér rá behatóbban foglalkozni minden személy viszonyaival. Az osztrák belpolitikai viszonyok mellett az sincs kizárva, hogy a nyomozás megejtése végett kiküldött közeg maga is inkább rokonszenvezik azzal a politikai irányzattal, amelyet az emigránsok képviselnek. Így hivatalos nyomozásáról tett jelentésében esetleg célzatos tervszerűséggel az állami és társadalmi rend szempontjából megbízható viselkedésűnek jelez veszélyes egyéneket is. A hazai hatóságok viszont adatok hiányában teljesen tájékozatlanok az illető egyénisége és magatartása tekintetében. Megtörténhetik tehát, hogy az illető kegyelemben részesül, bántatlanul hazatérhet, bárha cselekvő részese egy veszedelmes szervezetnek, melynek megbízottjaként éppen azért kíván hazatérni, hogy itt eredményesebben folytassa aknamunkáját, lázítson a társadalmi rend ellen, szítson elégtelenséget, készítsen elő sztrájkokat, felbujtson gyújtogatásra vagy bombavetésre fanatizált embereket. Így már néhány veszedelmes egyén is, a kit tájékoztatlanságunk folytán magunk segítünk a hazatérésben a rosszul alkalmazott kegyelem útján, hasonlíthatatlanul nagyobb anyagi kárt idézhet elő, mint amennyit a követség rendelkezése alatt felállítandó megfigyelő szervezet több évi fenntartásának költsége kitehet.

A bécsi m. kir. követség Nagyméltóságodhoz tett jelentése szerint megoldhatónak véli a kérdést oly módon, hogy a hazatérni vágyó s itthon bűnvádi eljárás alatt álló emigránstól bekívánna [!] egy rövid curriculum vitae[-]t, továbbá az ottani rendőrségtől egy erkölcsi bizonyítványt. Ezzel az illető elnyerhetné a követség jelentkezési bizonyítványát, aminek birtokában meg lenne ova a határ átlépése után a letartóztatástól s csak egy megnevezendő hatóság előtt jelentkezésre utasíttatnék.

Ez az eljárási mód véleményem szerint teljesen értéktelen és hiába való volna. Végeredményében ugyanis a folyamodó külföldi működésére vonatkozólag a tájékoztatást magára az illetőre bízna (!), aki curriculum vitae[-]jében természetesen gondosan elkerülné minden olyan adat felemlítését, ami megbízhatóságát illetően a hazai hatóságokban csak a legcsekélyebb aggályt is kelthetné. Éppen a legfurfangosabb és legveszedelmesebb gonosztevő terjesztené elő magáról a legártatlanabb leírást.

Nem vonom kétségbe, hogy az ún. emigránsok között is lehet számos olyan egyén, aki az ellenünk folytatott külföldi aknamunkában nem vett részt s akít csak csekélyebb súlyú bűncselekmény terhel, amelyet itthon a proletárdiktatúra alatt[,] méltánylást érdemlő személyi körülmények hatása alatt követett el, úgy hogy emiatt feleletre vonásától – ha beilleszkedik az itteni társadalmi rendbe és az ellen tovább nem vét – kegyelem alkalmazásával el lehetne tekinteni. Bizonyára helyesebb is volna, ha ezek a hazatérni vágyó és a békés társadalmi munkában résztvenni óhajtó elemek nem szaporítanák „az emigránsok” számát s az elégedetleneknek azt a tűzfészkét, melyből a veszedelmes destrukció harcos táborát szünetlen agitációval toborozza. Ezeknek visszatérése tehát véleményem szerint is mielőbb lehetővé teendő. De azt viszont minden rendelkezésre álló eszközzel meg kell akadályozni, hogy ezeknek az ártalmatlanabb elemeknek sorába – mintegy állami protektorátus alatt – igazán veszedelmes elemek is befurakodjanak és az előbbiekkal azonos enyhe elbánásban részesüljenek.

Mindezeknek a szempontoknak általánosságban és a felvetett kérdésre való tekintettel konkrét vonatkozásban való mérlegelése is arra a meggyőződésre indít, hogy az ország elsőrendű érdekében sürgősen és elengedhetetlenül szükség van az emigránsok táborának állandó nyilvántartására és a megfigyelésére, ami csak a bécsi magyar királyi követséggel szerves kapcsolatban létesítendő külön megfigyelő szervezet beállítása útján történhetik.

Tisztelettel felkérem ennél fogva Nagyméltóságodat szíveskedjék e kérdést sürgősen bölcs megfontolása tárgyává tenni s nagybecsű elhatározásáról engem is értesíteni.

Tisztelettel arról is értesítem Nagyméltóságodat, hogy a fent kifejtett álláspontom támogatása érdekében a m. kir. miniszterelnök, a belügyi és a honvédelmi miniszter urakhoz is átiratot intéztem.

A nagybecsű átiratában említett konkrét esetekre vonatkozólag külön átiratban leszek bátor állásfoglalásomat közölni.

Budapest, 1922. május 19-én.

Tomcsányi

[Címzés:]

M. kir. Külügyminiszter úrnak
Budapest.

MNL OL KÜM K 64 18. d. 1924-41. tétel - Gépirat dr. Tomcsányi Vilmos Pál igazságügy-
miniszter autográf aláírásával - Az iratot a M. Kir. Külügyminisztérium Politikai Osztályán 3.069/1922.
Pol. szám alatt 1922. május 24-én iktatták.

A m. kir. honvédelmi miniszter - a m. kir. külügyminiszternek

[Budapest, 1922. június 2.]

Magy. kir. Honvédelmi Minister.
Aktaszám: 51.196/1922. Kat. Pol. Oszt.

Tárgy: Wieni emigránsok működésének figyelemmel kísérése

Nagyméltóságú
gróf Bánffy Miklós
m. kir. külügyminiszter úrnak
Budapest

Budapest, 1922. június 2-án.

A m. kir. Igazságügy-minister Úr f. é. Bi. 642/1/1922. számú, a wieni ún. emigránsok működésének figyelemmel kísérése tárgyában Nagyméltóságodhoz intézett átirata kapcsán. A kommun bukása után illetve román megszállás megszűntével a honv. legfelsőbb vezetőségnek törekvése oda irányult, hogy a hivatott közp. hatóságok által a külföldre menekült (ún. „emigráns”) kommunisták és egyéb országrontó elemek működése megfelelően megfigyeltesék.

Ennek alapján az ügy országos fontosságára és sürgősségére való tekintettel a honvédelmi ministerium nemzetvédelmi szempontból a külföldön tartózkodó ún. emigrált elemek nyilvántartására és hadseregellenes működésük megfigyelésére Wienben egy megbízottat rendelt ki, aki az ottani hazafias egyesületektől hozzá érkező jelentéseket összegyűjti és a központi katonai vezetőségnek felterjeszti. A Hm. számított azzal, hogy e szervezet a hivatott hatóságok hasonló szervei is rövid időn belül követni fogják, ami által a Hm. kirendeltje a nála eddig vezetett adatok átadása után működését kizárólag hadseregellenes munka megfigyelésére fordíthatta volna.

A nemzetvédelmi bizottság egyik értekezletén 1920. június havában a honv. min. képviselője újonnan szóvá tette és szorgalmazta a wieni kirendeltség felállítását, mely a m. kir. belügyministerium (3-4 közeg) külügyministerium (1-2 közeg) és honv. ministerium (1 közeg) megfelelő számú közegeiből nyerte volna összeállítását és a wieni követség útlevél osztályánál találta volna rejtett elhelyezését. E megbeszélésnél a belügyministerium részéről Dr. Czövek¹³ főkapitány helyettes, a külügyministerium részéről Medve követs. tan.,¹⁴ a honv. ministerium részéről Perczel ezredes¹⁵ vett részt. 1920. aug. havában a honv. ministerium kat. pol. osztálya e tárgyban a wieni követségünkkel közvetlenül is előzetes érintkezésbe lépett, hogy tárgybeli állásfoglalását, mely a honv. min.-ével azonos volt[,] megismerje.

Ennél tovább – sajnos – a honv. ministerium fáradozásai még máig sem jutottak, mert a felállítást különböző, főleg pénzügyi nehézségek akadályozták.

Így ma is csak a honv. ministerium fent említett megbízottja végzi csaknem minden hivatalos támogatás nélkül e nagy fontosságú munkát, a wieni m. kir. követség, főleg Lehóczky követs. tan.¹⁶ jóakarátára támaszkodva. Ezen szerv úgyszólván az egyedüli állandó szerv, mely az emigránsok működéséről országunkat megfelelő híryanaggal és nyilvántartási adattal látja el, melyet a honv. ministerium mindenkor az érdekelt, illetve intézkedésre hivatott közp. hatóságoknak haladéktalanul

¹³ dr. Czövek Sándor

¹⁴ dr. Medve Miklós

¹⁵ Perczel Armand ezredes, a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztályának vezetője 1924-ig.

¹⁶ Lehóczky Béla követségi tanácsos, vezérkari ezredes, katonai szakelőadóként működött a bécsi követségen 1925-ig.

továbbított. A Büm.¹⁷ esetenként küld ki tudomás szerint megfelelő közegeket. A megbízott eredményes működésének bizonyítékául szabad legyen csak a legutóbb 50.011/33.b/ és c/1922. kat. pol. oszt. sz. alatt megküldött nyilvántartásokat felemlítenem, melyek a Wienben tartózkodó kommunisták, velük rokonszenvező és egyéb országrontó egyének[,] igazolt kommunisták, segélyben részesülő kommunisták, kémek és futárok névjegyzékeit, illetve adatait tartalmazzák. Az állandóan beérkező híryanag oly kiterjedésű, tartalmára nézve oly értékes, hogy ügykörszerű feldolgozása a vezetésem alatt álló ministerium kat. pol. oszt. által a legnagyobb erőmegfeszítést igényli.

Szükségesnek találtam még az esetenkénti értesítéseken kívül időközi (havonta 1-2-szer) vörösvédelmi „helyzetek” kiadását is, melyek az összegyűjtött híryanagból és egyéb adatból, főleg nemzetvédelmi szempontokból lettek összeállítva és valamennyi hatóság általános tájékoztatását célozzák. 1920 óta máig 29 helyzettájékoztató lett kibocsátva.

A fentiekből kifolyólag a m. kir. Igazságügy-minister Úrnak a bekezdésben hivatott átiratában kifejtett felette fontos és országos érdekű álláspontját teljesen magamévá teszem és kérem a nemzetvédelmi szempontokból is oly fontos kérdést szíves elbírálása tárgyává tenni, minek következtében kirendelt közegem erre hivatottabbak által tehermentesítve eredeti hivatásához visszatérhetne.

Megküldöm a m. kir. Külügyminister Úrnak és szíves tudomására a m. kir. Igazságügy-minister Úrnak és a Belügyminister Úrnak.

Belitska.

MNL OL KÜM K 64 18. d. 1924–41. tétel – Gépirat Belitska Sándor vezérőrnagy, honvédelmi miniszter autográf aláírásával – Az iratot a M. Kir. Külügyminisztérium Politikai Osztályán 3.347/1922. Pol. számon 1922. június 8-án iktatták.

¹⁷ M. Kir. Belügyminisztérium

Dr. Medve Miklós bécsi követségi tanácsos jelentése

[Bécs, 1922. szeptember 16.]

Aktaszám: Ad 3.069 és 3.347/1922. Pol. KÜM

Masirevich bécsi követ úrral¹⁸ és Nickl követségi tanácsos úrral,¹⁹ valamint a honvédelmi minisztérium bécsi vörövédelmi expositurájának vezetőjével: Buchberger Őrnagy úrral²⁰ úgyszintén Lehóczky Béla követségi tanácsos úrral és helyettesével Foramiti [!] alezredes úrral²¹ történt megbeszélés, valamint a bécsi rendőrigazgatóság illetékes szerveinél a tárgyra vonatkozólag nyert tájékoztatás után tiszteletteljesen jelentetik:

1920. június havában a belügyminisztériumban tartott ügynevezett nemzetvédelmi bizottsági értekezleten éppen a külügyminisztérium képviselője részéről lett hangsúlyozva annak fontossága, hogy Bécsben egy magyar polgári vörösvédelmi szervezet állíttassék fel. A külügyminisztérium képviselőjének terve szerint a belügyminisztérium, illetőleg a budapesti főkapitányság kebelébe tartozó közegek lettek volna Bécsbe kiküldve, hol ezek vezetője, a követség irányítása mellett, a honvédelmi minisztérium vörösvédelmi expositurájának főnökével együtt – a bécsi rendőrigazgatóságnak a magyar állam érdeke szempontjából megbízható elemeire támaszkodva – végezte, illetőleg beosztott tisztviselőivel végeztette volna az emigráció megfigyelését és látta volna el minden a vörösvédelem szempontjából fontos mozzanatot nyilvántartását.

Viczián belügyi volt államtitkárnak²² azon ellenvetésére, hogy nem a belügy feladata ezen szolgálatra tisztviselőket a külügy rendelkezésére bocsátani, azon válasz adatott, hogy a külügyminisztériumnak megfelelő gyakorlattal[,] tárgyi és személyi ismeretekkel bíró szervei nincsenek és tisztán a sokszor, kivált abban az időben vörösvédelmi szempontból gyakran kétes konfidensekre se lehetne támaszkodni. Egyébként is elsősorban a belügyi igazgatás érdeke volna az áttörhetetlen vörösvédelem megszervezése.

A felvetett eszme sajnos nem lett megvalósítva. Főleg anyagi okok voltak azok, melyek miatt nem válhatott valóra a bécsi vörösvédelmi civil expositura létrejövele.

Egy ilyen szerv felállítása most korántsem bír olyan fontossággal, mint akkor bírt volna. Az emigráció számban, súlyban erősen megcsappant.

Amennyiben pedig általában az emigránsok, elsősorban a hazatérők bécsi múltját kellene kinyomozni, ezen szerv majdnem kizárólag csak a bécsi rendőrségre támaszkodhatnék.

Az ezen részről való felvilágosítás pedig hála annak a jó viszonyoknak, mely a bécsi magyar követség és az itteni rendőrigazgatóság államrendészeti osztálya között fennáll, amúgy is biztosítva van.

Az igazságügy-minisztérium nincs megfelelően tájékoztatva, midőn azon nézetének ad kifejezést, hogy a bécsi Polizeidirektion-tól alig lehet megkívánni, hogy sok időbe – esetleg anyagi áldozatba is – kerülő nyomozást végezzen részünkre. Az itteni rendőrigazgatóság nem ismer határt az ügybuzgóság terén akkor, ha magyar részről az emigrációt illetőleg megbízatást kap és mondhatni magyar vörösvédelmi szempontból a követség részére kitűnő felvilágosító munkát végez.

Az osztrák viszonyokat illetőleg a bécsi rendőrség szellemét nem jól ismerő egyes magyar hatóságok részéről ismételtén lehetett azon véleményt hallani, hogy a Polizeidirektion magyar szempontból nem egészen megbízható. A bécsi magyar követség[,] úgy szintén mindazon hivatalos magyar szervek, melyeknek az itteni rendőrséggel az utóbbi években dolguk volt, igazolhatják, hogy a

¹⁸ dr. Masirevich Szilárd

¹⁹ dr. Nickl Alfréd követségi tanácsos, a bécsi követség helyettes vezetője

²⁰ Buchberger György őrnagy (a M. Kir. Honvédelmi Minisztérium kiküldöttje)

²¹ minden bizonnyal Foramitti Alajos alezredes

²² dr. Viczián István helyettes államtitkár (1922-ig)

fentemlített feltevés indokolatlan és hogy a rendőrigazgatóság kiváltkép[pen] pedig annak államrendészeti osztálya magyar szempontból is teljesen megbízható.

Tiszteletteljesen megjegyeztetik, hogy a bécsi rendőrség államrendészeti osztálya minden destruktív mozgalmat nyilvántartó és üldöző szervei – bár sokszor csak közvetve – szereztek magyar vörösvédelmi szempontból olyan érdemeket, mint a magyar királyi belügyminiszterium, mely rendőrhatalóságait megfelelő irányítás és anyagi támogatás nélkül hagyva, az egyes (sokszor kitűnő) rendőrtisztviselőkre bízta az államfelforgatók elleni védelmet, mely belügyminiszterium nem gondoskodott egységes irányítású vörösvédelemről s túrta, hogy szervei – nem tudván az egyik kéz, hogy mit cselekszik a másik – igen gyakran éppen vörösvédelmi szempontból egymás ellen dolgozzanak.

Tiszteletteljesen kérik itt annak megemlégetése, hogy igen üdvös volna, ha gróf Bethlen miniszterelnök úr²³ figyelme felhívatná arra, hogy az egységes vörösvédelem megteremtése egy minden idevágó ügyet felölelő szerv létesítése által lehetővé tétetnék.

Egyelőre mellőzendő volna Bécsben egy polgári vörösvédelmi expositura létesítése. Állítassék fel előbb Budapesten az említett vörösvédelmi központi szerv. Ennek megtörténte után szó lehetne arról, hogy ennek az osztálynak közegei Bécsbe kiküldessenek. Az emigráció megfigyelése terén számottevő munkát ezen kiküldöttek ugyan már nem végezhetnének, akadna azonban még elég egyéb megfigyelésre érdemes anyag. Igen természetes, hogy ezen kiküldöttek Pestről kizárólag a fentemlített egységes szerv által irányíttassanak, úgy azonban, hogy a bécsi követ úrnak állandóan módjában legyen a vörösvédelmi kiküldöttek munkája felett való felügyelet gyakorlása.

Mindaddig pedig az igazságügy-miniszterium teljesen megelégedhetik a hazatérő emigránsokat illetőleg azzal a tájékoztatással, melyet a bécsi követség az itteni rendőrigazgatóságtól nyert felvilágosítás alapján a külügyminiszteriumon át vele közöl.

Daruváry igazságügy-miniszter úr²⁴ – de kizárólag ő – (az igazságügy-miniszterium részéről) r. u. előszóval felvilágosítandó volna arról, hogy Masirevich követ úr Schober rendőr-igazgatósági elnökkel,²⁵ valamint államrendészeti osztályával, vörösvédelmi ügyekre vonatkozólag a legkitűnőbb összeköttetést teremtette meg. Ezen a legóvatosabb formák között folyó együttműködés mind máig zavartalan volt és a destrukciótól legtávolabb is álló magyar körök igényeit is minden tekintetben legmesszebbmenőleg kielégítette.

Masirevich követ úrnak és a vezetése alatt álló követségnek a bécsi rendőrigazgatósággal vörösvédelmi ügyeket illetőleg való harmonikus együttműködése feltétlenül garancia arra, hogy magyar szempontból a vörösvédelem Bécsben jobban nem lehet ellátva és mindaddig, míg Pesten a fentérintett központi vörösvédelmi szerv fel nem állíttatik, nem lenne szabad a követséget egy újabb, esetleg tíz budapesti oldalról irányított expositurával megterhelni.

A honvédelmi miniszterium vörösvédelmi expositurája Buchberger őrnagy úr vezetése alatt nagyon szépen működik s ma már koránt sincs úgy megterhelve, mint a múlt és az azt megelőző évben volt.

Wien, 1922. szeptember 16-án

Medve

MNL OL KÜM K 64 18. d. 1924-41. tétel – Gépirat dr. Medve Miklós, a Magyar Királyság Bécsi Követsége tanácsosának autográf javításaival és aláírásával. – Az iratot a M. Kir. Külügyminisztériumban 282/1922. Pol. Res. számon 1922. szeptember 28-án iktatták.

²³ gróf Bethlen István dr.

²⁴ dr. Daruváry Géza

²⁵ Johann Schober (1874-1932, Polizeipräsident, Bundespolizeidirektion Wien)

A Magyar Királyság bécsi követe – a m. kir. külügyminiszternek

Bécs, 1922. évi november hó 28.
[Bécs, 1922. november 28.]

Aktaszám: 593/1922. Pol. Bécsi Követség
Szigorúan bizalmas.

Tárgy: Bécsi emigránsok, vörösvédelmi bécsi hírszerző szolgálat kiépítése

Hivatkozási sz. 73.239/6.; kelte 1922. július 17.

Hivatkozással Nagyméltóságod fentidézett rendeletével megküldött 28.021/1922. IM IV. számú igazságügy-ministeriumi átirat második bekezdésében mondottakra van szerencsém a folyó évi május hó 14-iki 222/Pol. számú jelentésemben (2. és 3. oldalon) érintett itteni vörösvédelmi hírszerző szolgálatra néhány szóval visszatérni.

Az ország biztonsága megköveteli, hogy az itteni emigráció tevékenységét, mely állandóan társadalmi rendünk és országunk biztonsága ellen irányul, különösen szemmel tartsuk.

A fenti jelentésemben említett hírszerző organizációnak anyagi eszközei azonban az itteni drágaság mellett elégtelenek az organizáció létcéljának megvalósításához. Ezen szervezet a felettes központi hatóságától havi 60.000 magyar koronát, azaz kb. egymillió-nyolcszáz ezer osztrák koronát kap. Ezen összegből a szervezet egyik tagjának fizetésére már 900.000 korona megy el. Az illető[,] csak melleleg megjegyezve[,] ezen összegből nem tarthatja fenn magát. Nem is magasan kvalifikált munkás itt közel kétfélmillió koronát keres havonta. A villanyosköltségek egyedül az 1.600 koronás tarifánál nagy léket ütnek a budget[-]be. Ehhez jönnek még az irodai költségek, utazás Budapestre, újságok stb. úgy, hogy konfidensekre már alig marad pár százezer korona mely összegért ma ily veszélyes szerepet senki sem vállal. A hírszerző szolgálat természete azonkívül magával hozza, hogy a nyomozóknak sokszor kávéházakban kell találkozni konfidenseikkel. Bécsben egy fekete kávé 3.000 koronába kerül, így az ilyenmű kiadások is sok ezer koronára rúgnak.

Ily viszonyok között a szóban forgó közegek, kiknek igen agilis és hasznos tevékenységének a pénz hiánya korlátokat szab, mindinkább arra gondolnak, hogy ezen szolgálatból kiváljanak. Új embereknek bedolgozása azután sokkal nagyobb anyagi áldozatokkal fog járni. A bécsi spionage-központban így könnyen védtelenül fogunk állni.

Szem előtt tartva azt, hogy a követség napi bevételei kb. 10 millió korona körül mozognak, felvetni bátorkodom a kérdést, vajjon a tekintetbe jövő ressortjaink, pénzügy- belügy- és külügyminiszterium, a fentemlített és az ország valamint társadalmi rendünk biztonságára nézve kiváló fontossággal bíró cél elérésére nem volnának-e hajlandók a követség útlelbevételéből a honvédelmi miniszterium által már fizetett egymillió-nyolcszáz ezer osztrák koronához havi további két és fél, vagy három milliót kivetni. A cseh és szerb szervezeteknek valamint az orosz bolsevistáknak itt rendelkezésre álló valószínűleg jóval nagyobb összegek mellett az említett összegek még mindig csekélyek, de a konfidensek munkakedvét mégis fokozni lehetne nagyobb jutalmak kilátásba helyezése által, hírszerző közegeinknek pedig módot nyújthatnánk legszükségesebb kiadásaink fedezésére.

Tisztelettel kérem tehát Nagyméltóságodat, hogy magas befolyását illetékes helyeken nyomatékkal és sürgősen oly irányban érvényesíteni méltóztassék, hogy a szóban forgó szervezetet a fentjelzett irányban támogathassuk. A hozott határozatokról Nagyméltóságodnak mielőbbi szíves értesítését kérni bátorkodnám.

Masirevich
r.k. követ és megh. miniszter.

[Címzés:]
Nagyméltóságú
gróf losonczi Bánffy Miklós Úrnak,
magyar kir. külügyminiszter stb. stb.,

Budapest.

MNL OL KÜM K 64 18. d. 1924-41. tétel - Gépirat dr. Masirevich Szilárd rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter autográf aláírásával. - Az iratot a M. Kir. Külügyminisztériumban 395/1922. Pol. Res. számon 1922. december 4-én iktatták.

Dr. Masirevich Szilárd 1921 és 1925 között képviselte a Magyar Királyságot Bécsben.

1924

16.

Dr. Czövek Sándor kerületi főkapitány feljegyzése

[Budapest, 1924. február 25.]

Aktaszám: 13.218/1924. BM VII. Res., Központi Nyomozó Hivatal
Szigorúan bizalmas!

Tárgy: Hazatérő emigránsok ellenőrzése

Pro Domo!

A párisi m. kir. követségnek a hazatérő emigránsok ellenőrzése tárgyában tett jelentését a m. kir. Külügyministerium a szükséges intézkedések megtétele végett a m. kir. Belügyministeriumnak küldötte meg. A közbiztonsági osztály az ügyiratot javaslat tétel végett rövid úton a központi nyomozó hivatalnak adta ki.

Tekintettel arra, hogy államrendészeti szempontból a hazatérő emigránsoknak már a határon való belépéstől kezdve szoros megfigyelés alatt kell állaniok, az e tekintetben szükségesnek mutatkozó intézkedések tárgyában tisztelettel a következő javaslatot terjesztem elő:

Az ilyen hazatérő emigránsok, mint magyar állampolgárok, jelentkezésre kötelezve nincsenek. Ezért feltétlenül szükségesnek mutatkozik annak feltűnés nélküli megállapítása, hogy az illetők hová szándékoznak utazni, illetve hol fognak letelepedni, egyrészt azért, hogy személyazonosságuk kétséget kizárólag megállapítható legyen, másrészt azért, hogy bizalmas megfigyelés alá helyezhetőek legyenek. Valószínűnek látszik ugyanis, hogy egyesek saját nevük alatt jönnek be, míg mások esetleg hamis okmányok alapján hamis név alatt fognak bejönni és itt olyan helyen kívánnak letelepedni, ahol őket nem ismerik. Személyazonosságuk tehát megállapítandó és előéletük felkutatandó lesz. Ezért célszerűnek vélném, ha útlevelük a belépés alkalmával bevonatnék és közöltetnék velük, hogy útlevelükért a tartózkodási helyük szerint illetékes első fokú rendőrhatóságnál (rendőrkapitányság, főszolgabíró) jelentkezzenek. Ezután az illetők megkérdeztetnének, hogy hová utaznak, illetve hol fognak tartózkodni és ez az útlevélbe bejegyeztetnék.

Az útlevél ilyenkénti bevonását eszközlő határszerv (rendőrkapitányság, rendőri kirendeltség, vámórség, folyamórség) a bevont útlevelet – annak bejelentésével, hogy hová utazott az illető – haladéktalanul felterjeszteni volna köteles a Központi Nyomozó Hivatalhoz, amely hivatal azután megállapítja az illető előéletét, értesíti az illetékes rendőrhatóságot és azt a szükségesnek mutatkozó utasításokkal ellátja.

Amennyiben az illető a bevont útlevélért az illetékes rendőrhatóságnál jelentkezik, bizalmas megfigyelés alá helyezhető, esetleg a priorálás eredményéhez képest ellene az eljárás megindítható. Amennyiben azonban útleveleért nem jelentkezik, avagy a priorálás során merülnek fel ellene bizonyítékok illetve megállapítást nyer az, hogy hamis név alatt jött be, körözése elrendeltetik.

Az útlevél bevonása ellen aggály fel nem merülhet, mert az nem állandó jellegű okmánya, azt csakis hazatérésre kapta és így amint a határon belépett, érvénye megszűnik és az tőle bevonható. Személyi okmányait pedig illetőségi helyén beszerezheti.

Az államrendőrségi kerületi főkapitányok, a révfőkapitány és a vámórség főparancsnoka útján (m. kir. pénzügyministerium) tehát a határátkelési pontokon szolgálatot teljesítő útlevél-ellenőrző hatóságok vezetői utasítandók volnának, hogy amennyiben a fent jelzett módon kiállított útlevéllel belépéskor jelentkezik egy utas, az illetőnek személyét és podgyaszát feltűnés nélkül alaposan kutassák át és amennyiben birtokában kommunista iratok, propaganda röpiratok, vagy egyéb gyanús feljegyzések illetve egyéb bizonyítékok találtatnának, vegyék őrizetbe és ellene szabályszerűen járjanak el. Amennyiben pedig ellene leendő eljárásra okot nem találnak, az utazásának végcélja iránt hozzá intézett

kérdésre adott választ jegyezzék be az útlevelebe, az útlevelet vonják be és közölgék az illetővel azt, hogy útleveleért a tartózkodási helye szerint illetékes első fokú rendőrhatóságnál jelentkeznek, és továbbutazásában az illetőt nem gátolva, az útlevelet utazása végcéljának illetve tartózkodási helyének megjelölése és az útlevelemben lévő személyleírásának feltűnés nélküli kiegészítése mellett haladéktalanul terjesszék fel a Központi Nyomozó Hivatalhoz.

Az útlevelel-ellenőrzést teljesítő hatóságok vezetőinek a neve, mint akik erről az intézkedésről tudomásul bírnak, bejelentendő és azután a m. kir. külügyministeriummal közlendő volna.

Ezeknek a rendelkezéseknek kiadása után az ügyiratot a Központi Nyomozó Hivatalnak megküldeni kérem, hogy a gyorsvonalokon az útlevelel-ellenőrzést teljesítő rendőrtisztviselőket a megfelelő utasításokkal szintén haladéktalanul elláthassam.

R. U.

a VII. (közbiztonsági) osztálynak az ügyiratot fenti javaslatommal és a rendelettervezetekkel együtt tisztelettel megküldöm.

Budapest, 1924. évi február hó 25-én.

Dr. Czövek Sándor
ker. főkapitány.

MNL OL BM K 149 129. d. 1924-1. tétel - Gépirat Dr. Czövek Sándor, a M. Kir. Belügyminisztérium Központi Nyomozó Hivatala vezetőjének autográf aláírásával. - A M. Kir. Belügyminisztérium VII., Közbiztonsági Osztályához tartozott a Központi Nyomozó Hivatal, a hivatalt a belügyminiszter 1924. június 30-ával megszüntette.

A 21.906/1924. IM IV. számú rendelet

[Budapest, 1924. április 18.]

Valamennyi kir. főügyésznek
(A budapesti kivételével)

Az 1921. évi december hó 22. napján kelt legfelsőbb kegyelmi elhatározás értelmében nem részesülnek közkegyelemben azok, akik magukat a bűnvádi eljárás vagy a büntetés elől elvonva külföldre távoztak.

A közkegyelmet korlátozó eme rendelkezés folytán az ún. kommunista bűncselekményekkel terhelt oly egyénnel szemben, akik magukat a bűnvádi eljárás elől elvonva külföldre távoztak (ún. emigránsok), amennyiben utóbb kézrekerültek, a bűnvádi eljárást le kell folytatni. És pedig azokban az esetekben, amelyekben az eljárást 1921. évi december hó 24. napja előtt a 4.039/1919. M.E. számú rendeletben megállapított gyorsított eljárási szabályok alapján már megindították, a most említett szabályok szerint, ellenkező esetben pedig a rendes bűnvádi eljárás szabályainak megfelelően (V.ö. az Ig. Közl. 1921. évi 12. számában 903. l. közzétett 10.992/1921. M.E. számú rendeletet).

A 4.039/1919. M.E. számú rendelet 4. §-a értelmében a gyanúsítottat le kell tartóztatni, ehhez képest szabály szerint gyanúsított az eljárás egész folyama alatt letartóztatásban van. Az időközben kézrekerült ún. emigránsokkal szemben tehát általában véve szintén ez a szabály az irányadó. Ez általánosságban kötelező rendelkezéssel szemben azonban már az 1920. évi augusztus hó 24. napján kibocsátott 29.743/1920. IM IV. számú bizalmas körrendelet azt a könnyítést tette, hogy oly esetekben, amikor a vád tárgyát alanyi vagy tárgyi szempontból aránylag kevésbé súlyos beszámítás alá eső cselekmény képezi, másfelől pedig a letartóztatás a gyanúsítottat vagy családját létérdekeiben súlyosan veszélyeztetné, felhatalmazta a kir. főügyészeket annak a megengedésére, hogy a kir. ügyészség a letartóztatott gyanúsítottat, ha szökés veszélye fenn nem forog, ideiglenesen szabadlábra helyezze, sőt különös méltánylást érdemlő esetekben a még szabadlábbon lévő gyanúsítottal szemben a letartóztatás elrendelésétől is eltekinthessen.

A 4.039/1919. M.E. számú rendelet 4. §-ában foglalt általános szabálytól eltérő[en] ez a méltányossági rendelkezés az ún. emigránsok ügyében is irányadó[, mert] ehhez képest megadja a lehetőséget arra, hogy oly terhelttel szemben, aki haza kíván térni abból a célból, hogy a bíróság elé álljon és feleljen a kommunista bűncselekmény címén ellene emelt váddal szemben, a vádhatóság a letartóztatástól eltekinthessen és megengedhesse azt, hogy a terhelt szabadon védekezhessen és várja be a bíróság döntését. Különösen oly esetekben tartom kívánatosnak ennek a méltányossági intézkedésnek az alkalmazását, amelyekben a vád tárgya úgy alanyi, mint tárgyi szempontból aránylag kevésbé súlyos beszámítás alá eső bűncselekmény. Tárgyi szempontból enyhébb cselekményeknek főleg azokat kívánom tekinteni, amelyekre a törvény öt évet meg nem haladó szabadságvesztés-büntetést vagy ép[p]en csupán pénzbüntetést állapít meg. Viszont alanyi szempontból különösen az olyan cselekmények jöhetnek figyelembe, amelyeknél az eljárás adataiból megállapíthatóan a gyanúsított egyénisége és érzülete szerint valójában távol állott az ún. proletárdiktatúra szellemétől, annak uralma alatt csak alárendelt jelentőségű szerepet játszott[,] inkább csak létérdekeinek biztosítása végett vagy a környezet fertőző hatása alatt hágtá át a jogrend tiltó parancsai által eléje szabott korlátokat.

Ezeknek az irányelveknek a szem előtt tartásával azokban az esetekben, amelyekben a fentebbiek értelmében enyhébb beszámítás alá eső bűncselekménnyel terhelt oly egyén, aki ellen nyomozólevél van kibocsátva, bejelenti, hogy a külföldről visszatérve kész az ellene emelt váddal szemben a bíróság elé állani és magát a büntető igazságszolgáltatás rendelkezésére bocsátani, megengedhetőnek tartom azt, hogy a kir. ügyészség a bíróságnál a terhelt ellen kibocsátott nyomozólevél visszavonását indítványozza, amennyiben a terhelt a nyomozólevél visszavonását követő három hónapon belül a kir. ügyészségnél személyesen jelentkezik, vele szemben a 4.039/1919. M.E. számú rendelet 4. §-a által előírt letartóztatás elrendelésétől eltekinthessen.

Kívánatosnak tartom, hogy ily bejelentések esetében a terhelt hatósági bizonyítvánnyal (bizonyítványokkal), mely Bécsben a m. kir. követség által is láttamozandó, igazolja azt, hogy az országból történt távozása óta hol tartózkodott, külföldi tartózkodási helyén (helyein) mivel foglalkozott, hogy az állam és törvényes rendje ellen irányuló magatartást nem tanúsított, sem ily irányú üzelmekben részes egyénekekkel összeköttetésben nem állott. Ily hatósági bizonyítvány bemutatásától kivételesen el lehet tekinteni oly esetekben, amikor annak megszerzése rendkívüli nehézségekbe ütközik s egyébként is a terhelt egyénisége az állam és társadalmi rendre veszélyessége tekintetében aggályokat nem támaszt.

A kir. ügyészség ily kérelem beérkezése esetében köteles a terhelt volt lakóhelye szerint illetékes rendőrhatalóságtól a terheltnek ott tartózkodása idején s különösen a proletárdiktatúra alatt tanúsított magatartására, egyéniségére és életviszonyaira vonatkozóan tájékoztató jelentést illetőleg értesítést beszerezni. Ezekben az ügyekben soron kívül kell eljárni és nyolc nap alatt dönteni.

Abból a célból, hogy az ily kérelmeknek egységes szellemben való elintézése biztosíttassék, azok tárgyában a döntést a magam részére tartom fenn. A kir. ügyész a hozzá beérkező kérvényt a rendőrségtől beszerzendő tájékoztató adatokkal és iratokkal felszerelve véleményes jelentés kíséretében a kir. főügyészhez terjeszti fel, aki azokat döntésem kieszközlése végett saját véleményének kifejtése mellett hozzám mutatja be.

Amennyiben a terhelt a nyomozólevél visszavonását követő három hónap alatt a kir. ügyészségnél személyesen nem jelentkezik, ellene újból nyomozólevél kibocsátását kell indítványozni.

Felkérem Méltóságodat, hogy e rendeletmennek megfelelően a kir. ügyészségnek a szükséges irányítást megadni szíveskedjék.

Budapest, 1924. évi április 18.

MNL OL KÜM Bécsi Követség K 81 102. d., sz. n. dosszié. – A M. Kir. Igazságügy-minisztérium a rendelet gépiratos másolatát 1924. május 6-án küldte meg a Magyar Királyság Bécsi Követségének, az Ad. 21.906/1924. IM IV. számú kísérőlevél kiegészítésképpen arról tájékoztatta a címzettet, hogy a miniszter a Budapesti Kir. Főügyészség területén „a kérelmek tárgyában a döntést az eljárás gyorsítása céljából” a budapesti kir. főügyészre ruházta át.

Feljegyzés a Magyar Királyság Bécsi Követségén

[Bécs, 1924. május 30–31.]

[aktaszám nélkül]

[Tárgy:] A bécsi „emigránsok” hazatérési ügyének chronologiai fejlődése

A Külügyministerium 1922. aug. 9-iki 77.701/6. sz. rendeletével megküldte az Igazságügymin. 1922. jún. 2-iki 23.108/1922. IM IV. sz. átiratát amely szerint „az emigránsok részére hazatérésre jogosító igazolványok kiállítása mellőzendő, mert semmi indok sem forog fenn, hogy azok akik ellen nyomozólevelet adtak ki, szabadon hazatérhessenek mielőtt a kért kegyelmet valóban meg is kapták volna”. E rendelet továbbá úgy intézkedik, hogy minden esetben kegyelmi kérvény nyújtandó be és, ha az igazságügy-min. ezt tárgyalásra alkalmasnak találja, csak akkor szólíttatja fel az illető emigránst az ügyészség útján, hogy igazolja, hogy a külföldön mivel foglalkozott és, hogy ott az állam és a társadalom rendje ellen irányuló magatartást nem tanúsított. A követség tehát csak akkor eszközölt ezen irányban kutatásokat, ha az illető itt a kir. ügyészség fenti felhívását bemutatta. A kutatások eredménye külön-külön jelentetett minden esetben a Kümnek, amely a jelentést tovább adta az Igazságügy-min.nak.

Ilyen volt a helyzet a követség f. évi május 5-iki 144/pol. sz. jelentésének elküldéséig. Utóbbi jelentés azért íródott, mert Bánóczy dr.,²⁶ az emigránsok itteni ügyvédjének közlése szerint itt járt Györki Imre dr. nemzetgyűlési képviselő aki az emigránsok nagyobb arányú hazatérésének ügyében dolgozott és azt állította, hogy az Igazságügy-ministerium egy újabb idevonatkozó rendeletet adott ki.

Az Igazságügy-ministerium ezen[,] Györki által említett f. évi ápr. 18-iki 21.906. sz. rendeletét máj. 6-iki átiratával meg is küldötte a követségnek *közvetlenül*.²⁷ E rendelet veleje az, hogy a főügyészek felhatalmaztatnak, hogy kevésbé súlyos esetekben intézkedhetnek, ha egy emigráns kijelenti, hogy külföldről visszatérve kész a bíróság elé állni, az eljárást az illető *elfogatása nélkül* folytassák le az ügyészségek. Ily bejelentések esetében azonban az illető emigráns *a követség által láttamozandó* helyhatósági igazolvánnyal köteles igazolni, hogy mivel foglalkozott külföldön és, hogy az állam és a társadalom rendje ellen irányuló cselekedetet nem követett el. Ha a főügyész az általa a magyar rendőrségtől beszerzendő adatok alapján az elfogatóparancs visszavonását engedélyezi, az illetőknek a nyomozólevél visszavonását követő *három hónap alatt* a kir. ügyészségnél személyesen kell jelentkezniök, különben új nyomozólevél bocsátatik ki ellenük.

A Követség mely ezen rendelet tartalmáról Bánóczy által már annak beérkezése előtt értesítve volt[,] fenti 144/pol. sz. jelentésében rámutatott arra, hogy segédeszközök hiányában a szóbanforgó bizonyítványok láttamozása által az emigránsok itteni magatartására vonatkozólag semmiféle felelősséget nem vállalhat, azaz hitelesen nem bizonyíthatja, hogy az illető (a prominens személyek kivételével) itt tényleg nem dolgozott-e ellenük. A május 8-iki 149/pol. sz. telefonsürgönnyel a követség a 144/pol. sz. jelentésére adandó választ megsűrgette.

A Külügyministerium május 11-iki 29. sz. táviratában azt válaszolta, hogy a legalizálás elégséges, kivéve ha a követségnek a hatósági bizonyítvánnyal ellenkező adat áll rendelkezésére.

A Küm. május 14-iki 31. sz. táviratában pedig azt rendelte, hogy emigránsok részére további intézkedésig sem útleveleket sem hazatérési igazolványokat nem szabad kiadni. A május 16-iki 33. sz. külügyministeriumi távirat szerint a bizonyítványoknak a követség által való láttamozása azt jelenti, hogy az érdekelt személyt illetőleg nem bír tudomással oly adatokról, melyek nem állnak összhangban az illető által bemutatott hatósági bizonyítvánnyal. Terhelő adatok minden esetben jelentendők. Az emigránsok részére kiállítandó útlevelek kérdése pedig csak (az alanti) Igazságügy-miniszteri körrendeletben említett eljárás lefolytatása után válik aktuálissá.

²⁶ dr. Bánóczy Dénes [?]

²⁷ Lásd az előző iratot.

A 33. sz. táviratban említett igazságügymin. máj. 9-iki Bi. 728/1. és május 12-iki Bi. 728/2. sz. átiratok a külügyministerium május 22-iki 1.477/pol. sz. rendeletével küldettek meg a követségnek.

Ezen két igazságügy-min. átirat tartalma azonos az ig. min. fentemlített 21.906. sz. körrendeletében valamint a külügyministerium fent idézett 29. és 33. sz. távirataiban mondottakkal. Tehát ha a hazatérni óhajtó emigráns az ügyészségnél bejelenti, hogy odahaza bíróság elé akar állni, az ügyészség az elfogatóparancs visszavonása iránt intézkedhetik, ennek megtörténte után azonban az illetőnek három hónapon belül tényleg jelentkeznie kell az ügyészségnél.

A követségre nézve azonban még mindig érvényben áll a május 14-iki 31. sz. távirat amely szerint további intézkedésig nem szabad az emigránsok részére hazatérési igazolványokat és útleveleket kiállítani.

A május 31-ikén a reggeli légi postával küldött 173. sz. pol. jelentésből „Az Ember vasárnap, jún. 1-i cikke”²⁸ kitűnik, hogy az emigránsok nagyon zúgolódnak. Az Ember ugyanezen számában egy másik cikk is jelent meg, hogy a követség magyar embernek nem állít ki útlevelet hazatérésre.

A követség május 28-iki 33. sz. táviratában javasolta, hogy az emigránsok részére jó volna rövid lejáratú fényképes hazatérési igazolványokat kiállítani, nehogy az emigránsok újabban támadják a kormányt. (Hogy mennyire igazunk volt, kitűnik Az Ember vasárnapi cikkéből!)

Megjegyzendő végül, hogy a követ úr által külön kezelt Musulin féle csoportra vonatkozólag a május 9-iki Bi. 728/1. sz. igazságügy-ministeri átirat csak annyit tartalmaz, hogy most (két év múlva!) az ig. ministerium a szóbanforgó 21 egyénre vonatkozólag jelentéseket kért be a különböző ügyészségektől, hogy hogyan állnak az ellenük folyó eljárások.

Wien, 1924. május 30.

[Ceruzaírásos megjegyzés a tárgymegjelölés felett:]

Másolat

Az eredeti példányt a Követ úr²⁹ V. 31-én magával vitte a tárgyalásra.

/azonosítatlan kézjegy/

V/31.

MNL OL KÜM Bécsi Követség K 81 102. d., sz. n. dosszié - Gépirat.

²⁸ Az idézőjelek között a hivatkozott jelentés egyik alcíme olvasható.

²⁹ dr. Masirevich Szilárd

Gyakorlati szabályok a 21.906/1924. IM IV. számú rendelet alkalmazásához

[Budapest, 1924. június elején]

[I.]

Az ügynevezett kommunista bűncselekménnyel terhelt egyének, akik magukat a bűnvádi eljárás elől elvonva külföldre távoztak, abban az esetben, ha az ellenük emelt vád tárgya mind alanyi, mind tárgyi szempontból enyhébb beszámítás alá eső bűncselekmény, annak bejelentése mellett, hogy a külföldről visszatérve készek az ellenük emelt váddal szemben a bíróság elé állani és magukat a büntető igazságszolgáltatás rendelkezésére bocsájtani, kérvényt nyújthatnak be aziránt, hogy az ellenük kibocsátott nyomozólevél visszavonassék s engedtessek meg nekik az, hogy hazatérve az ellenük emelt váddal szemben szabadlábban védekezhessenek és így várhassák be a bíróság döntését.

Tárgyi szempontból az olyan bűncselekmény esik enyhébb beszámítás alá, amelyre a törvény csak pénzbüntetést vagy öt évet meg nem haladó szabadságvesztés-büntetést állapít meg, alanyi szempontból pedig az olyan bűncselekmény, amelynek elkövetője egyéniségére és érzületére nézve valójában távol állott az ügynevezett proletárdiktatúra szellemétől, annak uralma alatt csak alárendelt jelentőségű szerepet játszott és inkább csak létérdekeinek biztosítása végett vagy a környezet fertőző hatása alatt hágtá át a jogrend tiltó parancsai által eléje szabott korlátokat.

Az igazságügy-miniszterhez címzendő kérvényt a terhelt a lakóhelye szerint illetékes magyar követségnél nyújtja be; ahhoz csatolni tartozik a külföldi tartózkodási helyeire nézve illetékes rendőri hatóságok bizonyítványait arról, hogy Magyarországból történt távozása óta hol tartózkodott, külföldi tartózkodási helyén (helyein) mivel foglalkozott s hogy az állam és társadalom törvényes rendje ellen irányuló magatartást nem tanúsított, sem ily irányú üzemekben részes egyénekekkel összeköttetésben nem állott. A követség, amennyiben a rendelkezésre álló adatok szerint a bemutatott rendőrhatalósági bizonyítvány tartalma ellen észrevétele nincs, azt láttamozza, ha pedig a kérvényező személyére és magatartására vonatkozóan észrevételei vannak, azokat külön kísérő jelentésbe foglalja s mindkét esetben a kérvényt a magyar királyi igazságügy-miniszterhez juttatja. Az igazságügy-miniszter az ily módon hozzáérkezett kérvényt az illetékes kir. ügyészséghez küldi le, amely köteles a terhelt volt lakóhelye szerint illetékes kerületi rendőr-főkapitányság politikai osztályától (esetleg magától az országos rendőr-főkapitányságtól) a terheltnek itt tartózkodása idején s különösen a proletárdiktatúra alatt tanúsított magatartására, egyéniségére és életviszonyaira vonatkozóan tájékoztató értesítést beszerezni. Ennek beszerzése után a királyi ügyészség a kir. főügyészhez, ez pedig az igazságügy-miniszterhez terjeszt elő véleményes jelentést. Az igazságügy-miniszter ezek után az ügyet a maga javaslata kíséretében a minisztertanács elé terjeszti döntés céljából. A minisztertanács döntése alapján az igazságügy-miniszter, ha a döntés kedvező, a követséget felhívja, hogy a kérelmező féltől nyilatkozatot szerezzen be. Ebben a nyilatkozatban a kérelmezőnek ki kell jelentenie és sajátkezű aláírásával ellátott iratba foglalva becsületszavát kell adnia, hogy az országba visszabocsátásától öt éven át nem vesz részt politikai pártnak, egyesületnek vagy szervezetnek szervezésében, vezetésében, működésének irányításában, nem vesz részt politikai gyűlés rendezésében vagy összehívásában, ily gyűlésen tisztet nem visel és fel nem szólal, nem lesz politikai jellegű lapnak szerkesztője, kiadója, politikai tartalmú közlést sajtó útján sem saját neve alatt, sem névtelenül vagy más név alatt közzé nem tesz és általában minden szembetűnő politikai tevékenységtől és magatartástól tartózkodik. Ha a kérelmező ezt a nyilatkozatot kiállította, a követség erről az igazságügy-minisztert értesíti. Ez értesítés vétele után az igazságügy-miniszter a királyi ügyészségnek utasítást ad a nyomozólevél visszavonását célzó intézkedésre. Az előbb említett nyilatkozat kiállítása előtt a követség a kérelmező által bemutatott útlevelet nem láttamozhatja.

A nyomozólevél visszavonásáról a kir. ügyész jelentést tesz a kir. főügyészhez, ez viszont az igazságügy-miniszterhez s egyúttal arról az országos főkapitányt is értesíti, aki az értesítés tartalmát közli a határátlépő állomásra illetékes elsőfokú rendőrhatalósággal.

II.

Az úgynevezett emigrációnak azokat a tagjait, akik ellen a kommunizmus bukása után az állami és társadalmi rend fokozottabb védelméről szóló 1921. III. tc.-be ütköző vagy egyébként az állam ellen az emigrációban elkövetett bűncselekmény miatt van bűnvádi eljárás folyamatban, *közigazgatási úton* akkor lehet az ország területére bocsájtani, ha az I. pontban megszabott nyilatkozat kiállításán felül a követség előtt azt is megfelelően biztosítják, hogy az ország területén kívül maradt társai[k] a magyar állam ellen irányuló minden néven nevezendő propagandát öt éven át abbahagynak, a sajtópropagandát rögtön teljesen beszüntetik és általában ezen az időn át a magyar állam mai rendje és kormányrendszere ellen irányuló minden tevékenységtől és magatartástól tartózkodnak.

Az ily személyek által benyújtott kérelmeket a követség a külügyminiszterhez terjeszti fel s az van hivatva arra, hogy a visszatérési kérelem tárgyában a minisztertanács döntését kieszközölje.

Ily esetekben a követség a kérelmező fél útlevelét csak akkor láttamozhatja, ha a minisztertanácsnak a visszatérési kérelmet kedvezően elintéző döntéséről értesítést nyert.

MNL OL KÜM Bécsi Követség K 81 102. d., sz. n. dosszié. – A M. Kir. Igazságügy-minisztérium a rendelet gépiratos másolatát 1924. június 6-án küldte meg a M. Kir. Bécsi Követségének. A Bi. 741/2. IM számú kísérőlevél tanúsága szerint a megbeszélésen, amelynek eredményeként a szabályozás elkészült, gróf Bethlen István miniszterelnök, dr. Pesthy Pál igazságügy-miniszter, dr. Daruváry Géza külügyminiszter és dr. Masirevich Szilárd bécsi követ vettek részt. 1924. június 6-án a fenti iratot megküldték dr. Rakovszky Iván belügyminiszternek is (MNL OL BM K 149 130. d. 1926-1. tétel – 3.006.).

Dr. Masirevich Szilárd magánlevele dr. Kánya Kálmánnak

[Bécs, 1924. június 13.]

Aktaszám: Magánlevél 121/1924. Res. Bécsi Követség
Exp: VI. 13.

Kánya, Budapest.

Tisztelt Barátom,

Felteszem ugyan, hogy az igazságügy-minister a külügyministeriumnak már megküldötte folyó hó 6-án Bi. 741/2. szám alatt hozzám intézett átíratát, melynek mellékletét képezik a hazatérni kívánó emigránsokkal szemben követendő eljárás „gyakorlati szabályai”,³⁰ melyeknek megküldése nekem a miniszterelnöknél tartott megbeszélés alkalmával kilátásba helyeztetett. Nem tudván azonban, hogy ezen feltevésem helyes-e[,] minden eshetőségre megküldöm Neked ezen „gyakorlati szabályok” másolatát, melynek átolvasása után úgy hiszem hozzám hasonlóan azon conclusióhoz fogsz jutni, hogy annak tartalma nem <teljesen> egyezik meg a Budapesten megbeszélte irányelvekkel. Budapesti megbeszélésünknek az volt a célja, hogy ezen ügyben világosság teremtsék és hogy a követség az általa követendő eljárás tekintetében strikt instrukciók birtokába jusson. Már most úgy veszem észre, hogy az igazságügy-ministerium által megküldött „gyakorlati szabályok” újabb homályt és zavart teremtenek. E szerint ugyanis az emigránsoknak különféle kategóriákba való sorolása a követségre háramlanék, mely az adott esethez képest vagy a külügyministeriumnak, vagy az igazságügy-ministeriumnak tenne jelentést. Erről a budapesti megbeszélés alkalmával nem volt szó, mert a követségnek nem áll módjában tudnia azt, hogy ezen vagy azon emigráns mit követett el a proletárdiktatúra alatt Magyarországon, és a prominensebb egyéneket kivéve sem tudhatja, hogy mit tettek vagy vettek Ausztriában az elmúlt 4 év alatt egyes emigránsok, a kik a nyilvánosságban és az emigráció sajtóorganumaiban nem szerepeltek. Teljesen érthetetlen a „gyakorlati szabályok”-nak II. alatti része, illetve az abban foglalt passzus, mely szerint „ha az I. pontban megszabott nyilatkozat kiállításán felül a követség előtt azt is megfelelően biztosítják, hogy az ország területén kívül maradt társai[k] a magyar állam ellen irányuló minden néven nevezendő propagandát öt éven át abban hagynak, a sajtópropagandát rögtön beszüntetik és általában ezen időn át a magyar állam mai rendje és kormányrendszere ellen irányuló minden tevékenységtől és magatartástól tartózkodnak”. Budapesten csak arról volt szó, hogy ezen emberek nyilatkozatot tesznek az iránt, miszerint igyekezni fognak külföldön maradó társaikat nemzeti irányban befolyásolni. Teljesen megfoghatatlan előttem, hogy mikép[p] vállalhasson valaki megfelelő biztosítást az iránt, hogy a külföldön maradt társak emezt vagy amazt tenni vagy nem-tenni fogják.

Az igazságügy-ministerium által kidolgozott „gyakorlati szabályokkal” szemben rekapitulalom a budapesti megbeszélés eredményeit azon kéréssel, hogy azoknál megmaradjunk mert különben újból csak a legnagyobb zűrzavar fog támadni:

- 1.) A követség átveszi a hazatérni kívánó emigránsnak az osztrák rendőrhatalóság igazolványával felszerelt kérvényét.
- 2.) A követség a külügyministeriumnak ezen kérvényt mellékeléstől együtt (utóbbit láttamozva) vagy tel quel³¹ előterjeszti, vagy pedig ha az osztrák hatósági bizonyítvánnyal nem ért egyet, jelentésében megteszi az illető kérvényező emigránsra vonatkozó megjegyzéseit illetve véleményezését.
- 3.) A hazatérési kérvényekről a ministertanács dönt.

³⁰ Lásd az előző iratot.

³¹ (*fr.*): itt: változatlan formában

4.) A külügyministerium értesíti a követséget, s egyszersmind tudatja vele, hogy az illető emigráns milyen kategóriába tartozik, vagyis, hogy milyen nyilatkozat lesz általa aláírandó.

Két fajta nyilatkozat van.

a) Melyben az illető kötelezi magát, hogy az ellene megindítandó bírói eljárásig tartózkodni fog minden politikai tevékenységtől,

b) melyben az illető kötelezi magát, hogy öt évig tartózkodni fog minden politikai tevékenységtől és azonkívül ígéretet tesz, hogy igyekezni fog külföldön maradt társait hazafias irányban befolyásolni.

5.) A fenti értesítés vétele után a követség megcítálja az emigránst, aláírta vele az egyik vagy a másik nyilatkozatot és azt mondja neki, hogy 8-10 nap múlva jöjjön el az útleveleért.

6.) A követség a nyilatkozat aláírásáról értesíti az igazságügy-ministeriumot, mely intézkedik a nyomozólevél visszavonása iránt.

7.) Az igazságügy-ministerium értesíti a követséget a nyomozólevél visszavonásáról, amire azután az emigráns megkapja az útlevelet.

P. S. Kívánatosnak látszanék, ha a hazatérni kívánók által aláírandó nyilatkozatok *pontos* szövege Budapesten állapíttatnék meg és közzétennék velem.

MNL OL KÜM Bécsi Követség K 81 103. d. 1924–Magánlevelek – Gépiratos levéltervezet.

Dr. Kánya Kálmán (1869–1945) 1925 őszéig, berlini követté történő kinevezéséig a m. kir. külügyminiszter állandó helyettese volt.

Kassák Lajos kérelme a Budapesti Kir. Ügyészséghez

[Budapest, 1924. június 30. előtt]

Aktaszám: 72.004/1924. k.ü.

Tekintetes budapesti kir. Ügyészséghez
előterjesztése

Kassák Lajos író, wieni lakosnak,

képv:

Dr. GYÖRKI IMRE

és

Dr. HORVÁTH SÁNDOR

ügyvédek

Budapest, VI. Gyár-uca 40. I. 13.

TELEFON: 184-/. ./³²

bűnvádi nyomozás megszüntetése iránt.

Ad. [IV.] 13/254/1919., IV. 5/41/1920. és IV. 5/49/1920. számhoz.

Tekintetes kir. Ügyészség!

Ellenem a tekintetes kir. Ügyészség IV. 13/254/1919. sz. alatt, valamint IV. 5/41/1920. és IV. 5/49/1920. számok alatt az első ügyben meg nem állapított bűncselekmény miatt[,] a két utóbbi ügyben a Btk. 172. §-ba ütköző sajtó útján elkövetett izgatás miatt bűnvádi nyomozást indított.

A IV. 13/254/1919. számú ügyben általánosságban és póstatakarékpénztári tisztviselő alaptalan feljelentésére indult meg nyomozás ellenem, de hogy minő bűncselekmény miatt, azt pontosan az iratokból megállapítanom nem sikerült, de annyi bizonyos, hogy ezen ügyben lefolytatott nyomozás során a tekintetes kir. Ügyészség annak dacára, hogy kommunista bűncselekmények miatt előzetes letartóztatásba helyezés kötelező, szabadlábra helyezett és így joggal kell hinnem, hogy az ellenem általánosságban emelt vád tekintetében lefolytatott nyomozás tagadásommal szemben ellenem semmi terhelő adatot nem produkált és így ez ügyben a bűnvádi nyomozás ellenem a bűnvádi perrendtartás 101. §-nak 1. és 3. pontjai alapján feltétlenül megszüntetendő.

De megszüntetendő nézetem szerint az ellenem a Btk. 172. §-ba ütköző sajtó útján elkövetett izgatás miatti bűnvádi nyomozás is, mert ezen két ügyben a legutolsó bírói intézkedés B.IV. 7.133/1920. illetve B.IV. 5.845/1920. szám alatt 1920. augusztus 2-án illetve 1920. december 16-án tétetett³³ és így a bűnvádi eljárás ezen két ügyben, miután az utolsó bírói intézkedés keltétől számított három év eltelt, már elévült.

A fenti okoknál fogva tehát tisztelettel arra kérem a tekintetes kir. Ügyészséget: 1 ./ . alatt igazolt ügyvédem útján:

méltóztassék mind három fenti ügyben ellenem a bűnvádi nyomozást a bűnvádi perrendtartás 101. §-nak 1. és 3. pontjai alapján megszüntetni és erről engem ügyvédem útján értesíteni.

Teljes tisztelettel

Kassák Lajos.

³² hivatali címbélyegző³³ Lásd 9., 11.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Gépirat autográf aláírás nélkül – Az iratot a Budapesti Kir. Ügyészségen 1924. június 30-án érkezették.

A m. kir. külügyminiszter – a m. kir. igazságügy-miniszternek

[Budapest, 1924. július 10.]

MAGYAR KIR. KÜLÜGYMINISZTERIUM^f
 Aktaszám: 1.849/1924. Pol.
 TITKOS!

Budapest, 1924 július 10-én.

[Tárgy:] Kommunista bűncselekményekkel, illetve államellenes bűncselekményekkel terhelt ún. emigránsok hazatérése
 1 melléklet

Van szerencsém Nagyméltóságodat a kommunista bűncselekményekkel terhelt, hazatérni kívánó ún. emigránsokkal szemben a m. kir. külképviselési hatóságok által követendő eljárás szabályait magában foglaló rendelettervezetemet szíves tudomásvétel és esetleges nagybecsű észrevételeinek közése végett megküldeni azzal, hogy azt egyidejűleg a miniszterelnök és belügyminiszter uraknak is megküldöttem.

A miniszter helyett:

Kánya Kálmán
 rk. követ és meghat. miniszter.

[Címzés:]
 Nagyméltóságú
 Pesthy Pál úrnak,
 m. kir. igazságügyminiszter

Budapest

A kommunista bűncselekményekkel, illetve államellenes bűncselekményekkel terhelt, hazatérni kívánó ún. emigránsokkal szemben a m. kir. külképviselési hatóságok által követendő eljárás szabályait magában foglaló

rendelet tervezet

Utóbbi időben azon külföldön élő magyar állampolgárok, akik a kommun bukása után nem rendes úton külföldre távoztak, mind gyakrabban útlevelért folyamodnak külképviselési hatóságainkhoz.

Ezen, ilymódon külföldre távozott és hazatérésüket kérvényező ún. emigránsok két csoportba oszthatók.

1) A kommun ideje alatt elkövetett ún. kommunista bűncselekményekkel terhelt egyének, akik ellen bűnvádi eljárás van folyamatban és nyomozólevél adatott ki.

2) Az ún. emigrációnak azon tagjai, akik ellen a kommunizmus bukása után az állam ellen az emigrációban elkövetett bűncselekmények miatt van eljárás folyamatban, vagy ellenük bűnvádi eljárás már be lett szüntetve vagy eddig egyáltalában nem indított meg.

Az említett két csoportba tartozókkal szemben a követség részéről a következő eljárás követendő.

I. Minden a fenti két csoporthoz tartozó s hazatérni kívánó egyén köteles a követségnél eziránt egy kérvényt benyújtani.

Aki ellen bűnvádi eljárás tétetett folyamatba, köteles ezen[,] a követségnél benyújtandó kérvényt az igazságügy-miniszterhez címezni és abban kérelmezni azt, hogy az ellene kibocsátott nyomozólevél

visszavonassék és engedessék meg neki, hogy hazatérve az ellene emelt váddal szemben szabadlábón védekezhessék és így várhassa be a bíróság döntését.

II. A kérvényező kérvényéhez csatolni tartozik a külföldi tartózkodási helyeire nézve illetékes rendőri hatóságok bizonyítványait arról, hogy Magyarországból történt távozása óta hol tartózkodott, külföldi tartózkodási helyén (helyein) mivel foglalkozott s hogy az állam és társadalom törvényes rendje ellen irányuló magatartást nem tanúsított, sem ily irányú üzemekben részes egyénekkel összekötetésben nem állott.

III. A követség ezen kérvényt a csatolt rendőrhatalósági bizonyítvánnyal együtt, utóbbit láttamozva az esetben, ha annak tartalmával ellenkező információi nincsenek, ha pedig a kérvényező személyére és magatartására vonatkozólag észrevételei vannak, azokat kísérő jelentésbe foglalja, mindkét esetben a kérvényt további intézkedés végett [a] külügymin[isterhez] terjeszti fel.

IV. Minden egyes kérelem tárgyában a minisztertanács dönt.

V. A követség a minisztertanácsi döntésről vett értesítés alapján a kérelmezőtől egy nyilatkozatot szerez be, melyet szintén a külügymin[isterhez]³⁴ terjeszti fel.

Ezen nyilatkozat kétféle:

1.) Ha a kérelmező az ún. emigránsok első kategóriájába tartozik vagyis egy kommunista bűncselekménnyel terhelt egyén, az illetőnek ki kell jelentenie és sajátkezű aláírásával ellátott iratba foglalt becsületszavát kell adnia, hogy az országba való visszabocsátása után nem vesz részt politikai pártnak, egyesületnek vagy szervezetnek szervezésében, vezetésében és működésének irányításában, nem vesz részt politikai gyűlés rendezésében vagy összehívásában, ily gyűlésen tisztet nem visel és fel nem szólal, nem lesz politikai jelentőségű lapnak szerkesztője, kiadója, politikai tartalmú közlést sajtó útján sem saját neve alatt, sem névtelenül vagy más név alatt közzé nem tesz és általában minden szembetűnő politikai tevékenységtől és magatartástól tartózkodni fog.

2.) Ha pedig a kérelmező a fentjelzett második csoporthoz tartozó ún. emigrációnak olyan tagja, aki az emigrációban követett el állam- és társadalmi rend ellenes bűncselekményt, az illetőnek az 1.) pont alatt megszabott nyilatkozat kiállításán felül azt is megfelelően kell biztosítani, hogy az ország területén kívül maradt társaira oda fog hatni, hogy a magyar állam ellen irányuló minden néven nevezendő propagandát abba hagyjanak, a sajtópropagandát rögtön teljesen beszüntessék, s általában a magyar állam mai rendje s kormányrendszere ellen irányuló minden tevékenységtől és magatartástól tartózkodjanak.

Méltóságod saját információjára bizalmasan közlöm, hogy a fentjelzett intézkedések célja az emigránsok visszatérésének lehető megszorítása, továbbá az, hogy hazatérésük engedélyezése esetén az országba való visszatérés után politikai agitációt ne fejthessenek ki.

Ezen cél természetesen csak úgy volna hathatósan elérhető, ha részükre az útlevél kiadása lehetetlenné lenne téve mindaddig, amíg a fent körülírt feltételeket nem teljesítik. A magyar törvény értelmében azonban egy magyar honos részére útlevél kiállítása nem tagadható meg. Olyan esetekben azonban, ha az illető magyar honos az országot nem rendes úton hagyta el, joga van az államhatalomnak a kiutazás körülményeinek továbbá annak a körülménynek a tisztázását felvetni, az miért és hogyan történt, és az akként külföldre távozottak útleveleinek [!] bizonyos ellenőrző illetve preventív intézkedéseket foganatosítani, amelyek oda irányulnak, hogy az útlevélre kifejezésre jusson, [!] hogy az illető emigráns, továbbá az a körülmény, vajjon az előírt feltételeknek megfelelt-e vagy sem.

A közöltek szerint ennél fogva: Minden külföldön tartózkodó és hazatérését kérelmező emigránsnak ebbeli kérelme nem tagadható meg és részére útlevél helyett egy hazatérésre szóló rövid lejáratú, fényképpel ellátott igazolvány állítandó ki, amelyen az illetőnek emigráns volta és az előírt feltételek elfogadása vagy azok megtagadása fel kell hogy tüntetve legyen.

Amennyiben tehát a) egy ún. emigráns a követségnél útlevél kiállítását kéri anélkül, hogy hazautazásra a minisztertanácstól engedélyt kért, b) vagy ha kért - kapott volna,³⁵ c) vagy ha kért és azt

³⁴ Kézírással kipontozott helyen.

³⁵ Ti. kért engedélyt, de nem kapott.

megkapta, de az előírt nyilatkozat kiállítását megtagadta, az ezek részére kiállítandó hazatérési igazolványra „*Rendelet ellenesen távozott*” kitétel (pecsétformában) alkalmazandó.

Azon esetben d) ha az emigráns a hazautazásra a minisztertanácstól engedélyt kért és az azt megadta, a részére kiállítandó hazatérési igazolványra a „*Rendelet ellenesen távozott – igazolt*” szövegű kitétel alkalmazandó.³⁶

Az a–c-ig említettekre nézve megjegyzem, hogy ezek a határállomásokon szolgálatot teljesítő közbiztonsági közegek által a határátlépés alkalmával azonnal őrizetbe fognak vétetni s a budapesti m. kir. államrendőrség toloncügyosztályához beszállíttatni, ahol is mindaddig őrizetben maradnak, amíg az ún. proletárdiktatúra alatt és azután is tanúsított magatartásuk megvizsgálást nyert és a bíróság elé állíttatásuk tekintetében döntés megtörténhetik.

A fent körülírt szövegű pecséteket (Stampigliákat) a követségnek a legközelebbi futárral megküldöm.

MNL OL IM K 578 653. f. 2. cs. 29. őe. Bi. 728. – Gépirat dr. Kánya Kálmán autográf aláírásával.

³⁶ A m. kir. követségek által alkalmazandó bélyegzők szövegét a belügyminisztérium javasolta (lásd 13.826/1924. BM VII. Res., [Budapest. 1924. június 7.] = MNL OL BM K 149 130. d. 1926–1. tétel – 3.006.).

A m. kir. belügyminiszter - a m. kir. külügyminiszternek

[Budapest, 1924. július 15.]

Aktaszám: 14.022/1924. BM VII. Res.

A válaszirat alapjául szolgáló beadvány száma: 1.849/1924. KÜM Pol.

Tárgy: Az úgynevezett „emigránsok” hazatérése

Bizalmas! Sajatkezű felbontásra!

Hivatkozással f. évi július 10-én kelt fenti számú nagybecsű átíratára³⁷ van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel értesíteni, hogy az úgynevezett „emigránsok” hazatérésére vonatkozó rendelettervezet tárgyában a mellékelt tervezeti példányban feljegyzett változtatásokon kívül államrendészeti szempontból még a következő észrevételeim vannak:

1.) A külképviseleti szerveink által kiállítandó igazolványba minden egyes esetben feljegyzendő volna az utazás célpontjaként azon hely is, hol az illető „emigráns” idehaza tartózkodni óhajt.

2.) Kívánatosnak tartom, hogy külképviseleti hatóságaink az egyes hazatérési igazolványok kiállításáról a szándékolt hazai tartózkodási hely megjelölése mellett egyidejűleg a vezetésem alatt álló ministeriumot is értesítsék, hogy az illetékes rendőrhatalóságok és szervek figyelmét a hazatérni szándékozókra már előzetesen felhívhassam.

3.) Szükségesnek tartanám azt is, hogy a véleményadásra hivatott külképviseleti hatóság a kérelmező úgynevezett „emigráns” esetleges más előzetes külföldi tartózkodási helyén illetékes külképviseleti szervünk információit is beszerezné és kísérő levelében a maga észrevételei mellett ezeket az információkat is jelentené.

Végül van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel felkérni, hogy kiadandó rendeletét velem is közölni méltóztassék, hogy a hazatérők ellenőrzése végett közbiztonsági közegeimet megfelelő utasítással láthassam el.

Bpest 1924. VII. 15.

Deák

MNL OL BM K 149 130. d. 1926-1. tétel - 3.006. - Dr. Deák Andor, a M. Kir. Belügyminisztérium VII. Közbiztonsági Osztályára beosztott rendőrkapitány levéltervezete saját és Dr. Boór Aladár osztálytanácsos, a VII. osztály osztályvezető-helyettesének kézjegyével.

³⁷ Lásd az előző iratot.

Magyarország Kormányzója Kabinetirodájának helyettes főnöke – a m. kir. igazságügy-miniszternek

[Budapest, 1924. július 21.]

MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJÁNAK
KABINETIRODÁJA^f
Aktaszám: 3.169/1924.

Bizalmas!
Saját kezéhez!

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Az 1924. évi 21.906. IM IV. számú rendelet lehetővé teszi azt, hogy bizonyos[,] esetenként elbírálható feltételek mellett az aránylag kevésbé súlyos kommunista bűncselekményekkel terhelt úgynevezett emigránsok a bíróság előtt az ellenük emelt váddal szemben szabadlábban védekezhessenek.

Ezzel a lehetőséggel kapcsolatban a Kormányzó Úr Ő Főméltósága³⁸ annak az óhajának adott előttem kifejezést, hogy mielőtt az illetékes igazságügyi hatóság a fentebbi rendelet alá eső kérelem felett határozná[,] a terhelt személyi adatainak, külföldön tanúsított magatartásának és a vád tárgyát képező bűncselekménynek bizalmas közlése mellett, Ő Főméltósága esetleges óhaját a kabinetiroda közvetítésének igénybevételével kikérni méltóztassék.

Van szerencsém erről Nagyméltóságodat tisztelettel értesíteni és egyben arra felkérni, hogy az úgynevezett emigránsok névsorát és személyi adatait a terhükre rótt bűncselekmények rövid vázlatával együtt Ő Főméltóságának leendő bemutatás végett velem közölni méltóztassék.

Végül Gábor Andornak a kabinetirodához juttatott, kormányzósértést tartalmazó újságcikkét további intézkedés végett tisztelettel megküldöm.³⁹

Budapest, 1924. évi július hó 21. napján.

dr. Uray István
a kabinetiroda főnökhelyettese.

Nagyméltóságú
dr. Pesthy Pál úrnak,
magyar királyi igazságügyminiszter

Budapest.

MNL OL IM K 578 653. f. 2. cs. 29. őe. Bi. 728. – Gépirat dr. Uray István (1882–?) tanácsos autográf aláírásával – A levelet a M. Kir. Igazságügy-minisztériumban 1924. július 26-án Bi. 728/42. számon iktatták.

³⁸ vitéz nagybányai Horthy Miklós

³⁹ GÁBOR Andor: *Hogyan üljön. Horthy arcképe.* = Új Előre, 1924. március 27., 6.

**A m. kir. belügyminiszter – a M. Kir. Államrendőrség országos kerületi főkapitányainak és a
révfőkapitánynak**

[Budapest, 1924. július 24.]

Másolat.

M. kir. belügyminister.^f
Aktaszám: 14.084/1924. BM VII. Res.

Szigorúan bizalmas!
Sajátkezű felbontásra!

Valamennyi kerületi Főkapitánynak.
M. kir. Révfőkapitányságnak.

A hazatérő emigránsok ellenőrzése tárgyában kiadott 13.218/1924. BM VII. Res. számú rendelet⁴⁰ részbeni módosítása gyanánt – tekintettel a Központi Nyomozó Hivatal megszüntetése tárgyában kiadott 124.037/1924. BM számú körrendeletre – felkérem Méltóságodat, hogy a hatósága alá tartozó útlevéllenőrző határállomások vezetőit szigorúan bizalmasan arra utasítani szíveskedjék, hogy a jövőben az utastól bevont útlevelet a vonatkozó adatokkal együtt a vezetésem alatt álló ministerium közbiztonsági főosztályához (határrendészeti csoport) közvetlenül terjesszék fel.

Budapest, 1924. július hó 24-én.

A minister helyett:

Nádósy s.k.
országos főkapitány⁴¹

MNL OL KÜM K 64 18. d. 1924–36. tétel – Gépirat – Egyúttal hasonló tartalmú levelet küldtek a m. kir. pénzügyminiszternek a M. Kir. Vámőrség utasítása céljából.

⁴⁰ Lásd **16.**

⁴¹ Dr. Nádósy Imre országos rendőrfőkapitány volt 1921 és 1926 között.

A m. kir. belügyminiszter - a M. Kir. Államrendőrség budapesti főkapitányának

[Budapest, 1924. július 24.]

Másolat.

M. kir. belügyminister.^f

Aktaszám: 14.084/1924. BM VII. Res.

A budapesti m. kir. államrendőrség Főkapitányának
Budapest.

Folyó évi február havában vett bizalmas értesülés szerint a kommün alatt vagy után kompromit[t]ált, körözött, vagy egyébként gyanús, szélsőséges pártállású magyar állampolgároknak (ún. emigránsoknak) nyugat felől, különösen Franciaországból nagyobb mérvben való hazajövele várható. Ezek a hazatérők párisi követségünktől rendszerint csak hazautazási útlevelet szoktak kérni, mely útlevelek rövid időre, rendszeren 8-14 napra lesznek kiállítva, s amelyekbe a követség - a figyelem felkeltése céljából - vörös tentával a következő három nyelvű (magyar, német, francia) bejegyzéseket vezeti be: „Csak hazautazásra érvényes. Meg nem hosszabbítható.”

Miután államrendészeti és politikai szempontból rendkívül fontossággal bír, hogy mindezek az egyének már a határon való belépéskor alapos vizsgálat alá vétessenek, s személyazonosságuk megállapítása után bizalmas megfigyelés alá helyeztessenek, - annakidején 13.218/1924. BM VII. Res. szám alatti rendelettemmel megfelelően intézkedtem.⁴²

Tekintettel arra, hogy időközben a Központi Nyomozó Hivatal a 124.037/1924. BM számú körrendelettel megszüntetett[,] és a bécsi gyorsvonatokon az útlevel-ellenőrzést a Méltóságod vezetése alatt álló főkapitányság tisztviselői látják el, felkérem Méltóságodat, szíveskedjék az útlevel-ellenőrzést teljesítő tisztviselőit szigorúan bizalmasan arra utasítani, hogy a Franciaországból jövő és a fentebb körülírt záradékkal ellátott útlevelel rendelkező magyar állampolgárok személyét és podgyászát a belépéskor feltűnés nélkül alaposan kutassák át és amennyiben birtokukban kom[m]unista röpiratok, propaganda iratok, vagy egyéb gyanús feljegyzések és egyéb bizonyítékok találtatnának, őket vegyék őrizetbe és ellenük szabályszerűen járjanak el.

Amennyiben pedig eljárásra okot nem találnának, útlevelüket vonják be, az utazás végcélját, illetve [az utas] tartózkodási helyét és lakását a kikérdezés során állapítsák meg, az esetleg hiányos személyleírást feltűnés nélkül egészítsék ki, s az ily módon felvett adatokat az utazás végcéljának illetve a tartózkodási helynek és lakásnak megjelölése mellett, az utastól bevont útlevel kapcsán jelentsék be, az utast pedig utasítsák, hogy útleveléért a tartózkodási hely szerint illetékes I. fokú rendőrhatalóságnál jelentkezzenek.

Felkérem továbbá Méltóságodat, hogy amennyiben az utas utazásának végcélja illetőleg tartózkodási helye gyanánt Budapestet jelölné meg, úgy nevezett szoros megfigyelés alá helyezni, vele szemben a kifejlendőkhoz képest és előéletéhez mérten eljárni szíveskedjék - ellenesetben pedig az utas útlevelét a vonatkozó jelentéssel együtt a vezetésem alatt álló ministerium közbiztonsági főosztályához (határrendészeti csoport) sürgősen felterjeszteni szíveskedjék.

Tekintettel az úgy szigorúan bizalmas voltára, felkérem Méltóságodat, hogy azoknak a tisztviselőknek neveit, akikkel ez a rendeletem közöltetett[,] hozzám bejelenteni szíveskedjék.

Budapest, 1924 évi július hó 24-én.

A minister helyett:

⁴² Lásd 16.

Nádosy [Imre] s.k.
országos főkapitány

MNL OL KÜM K 64 18. d. 1924-36. tétel - Gépirat a M. Kir. Belügyminisztérium Közbiztonsági
Osztálya pecsétjével.

A Budapesti Kir. Ügyészség – a Budapesti Kir. Büntetőtörvényszéknek

[Budapest, 1924. július 28.]

Aktaszám: 72.004/1924. k.ü.

A budapesti kir. ügyészségtől.

Sajtó útján elkövetett izgatás büntettei miatt terhelt Kassák Lajos elleni bűnügyben megkeresem, hogy a B.IV. 7.133/1920. és B.IV. 5.845/1920. számok alatt elfekvő összes bűnügyi iratokat a fennforogni látszó elévülés folytán előterjesztendő újabb indítványtétel végett megküldeni szíveskedjék.

Budapest, 1924. július 28.

Dr Baróthy, kir. főügyész.

A kiadmány hitelül:

Havas.

kiadó

[Címzés:]

A kir. büntető törvényszéknek.

Budapest

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz írása, dr. Baróthy Pál autográf aláírása nélkül, Havas Béla irodatiszt névbélyegzőjével. – A kért iratok 1924. augusztus 4-én érkeztek meg a Budapesti Kir. Ügyészségre.

Dr. Baróthy Pál feljegyzése a Budapesti Kir. Főügyészség elnöke számára

[Budapest, 1924. július 28.]

Aktaszám: 72.004/1924. k.ü.

A Királyi Ügyészség Nagyságos vezetőjének
Budapest

Kassák Lajos wieni lakos benyújtott kérvényének hiteles másolatát ide zárva beterjesztem.

S egyben jelentem, hogy a kérvényben említett s a királyi ügyészség irattárában IV. 5/41-1920. és IV. 5/49-1920. számok alatt elfekvő és sajtó útján elkövetett izgatás büntette miatt Kassák Lajos ellen folyamatba tett bűnügyekben a budapesti kir. büntetőtörvényszéket a bűnügyi iratok átküldése iránt megkerestem.⁴³ Ezen ügyekben az iratok beérkezése után érdemleges indítványt fogok előterjeszteni.

A csatolt kérvényben említett⁴⁴ és a királyi ügyészség irattárában IV. 13/254-1919. szám alatt kezelt ügycsomóban számos egyénre vonatkozó és egymással semminemű kapcsolatban nem levő ügy iratai kezeltetnek. Ezen iratsomót átvizsgáltam s az azokban talált, Kassák Lajos ellen folyamatba tett bűnügyi nyomozásra vonatkozólag adatokat szolgáltatni mutató 14 darab iratot; valamint az ugyanezen iratsomóban talált s hasonlólag Kassák Lajos ügyére vonatkozó, 1919. november hó 29. napján felvett ügyészségi jegyzőkönyvet, amely 57.309/1919. k.ü. szám alatt lett iktatva és IV. 13/99-1919. szám alatt lajstromozva az iratokból kiemeltem.

Ezen 15 darab iratot irományjegyzékbe foglalva további rendelkezés végett idezárva bemutatom.

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1924. VII/28.

Baróthy
Kir. főügyész

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz levéltervezete, dr. Baróthy Pál kir. főügyész autográf aláírásával – A címzett valószínűsíthetően nem a Budapesti Kir. Ügyészség, hanem a Budapesti Kir. Főügyészség elnöke.

⁴³ Lásd az előző iratot.

⁴⁴ Lásd **21.**

Dr. Váry Albert feljegyzése a hazatérni kívánó emigránsok ügyében

[Budapest, 1924. július 30.]

Magyar királyi
 IGAZSÁGÜGYMINISZTERIUM.^f
 Aktaszám: Bi. 728/42.
 Beadvány ügyszáma: 3.169/1924. Kormányzói Kabinetiroda.

A kabinetiroda főnöke bizalmasan kéri, hogy azokra az egyénekre nézve, akik a 21.906/1924. IM IV. számú rendelet szerint hazatérni kívánkoznak, a terhelt személyi adatainak, külföldön tanúsított magatartásának és a vád tárgyát képező bűncselekménynek megjelölése mellett a tényállás mindenkor bizalmasan közöltessék a kabinetiroda főnökével, hogy a Kormányzó Úr Őfőméltósága esetleges óhaját a kabinetiroda közvetítése mellett közölhesse.

Egyben a kabinetiroda Őfőméltóságának való bemutatása végett kéri, hogy az ügynevezett emigránsok névsorát és személyi adatait a terhükre rótt bűncselekmények rövid vázlatával együtt terjesszük fel a kabinetiroda főnökéhez.

Végre kéri, hogy Gábor Andornak nyilván az amerikai Népszavában *Hogyan üljön* cím alatt megjelent és kormányzósértést magában foglaló közleményéért a további eljárás megtéssék.⁴⁵

A kabinetiroda ezen bizalmas közlése alapján a m. kir. Igazságügy-minister Úr Ő-nagyméltósága elrendelte, hogy mától fogva minden olyan ügyben, ahol a szökésben levő és külföldön tartózkodó terhelt a nyomozólevél visszavonását kéri, döntés előtt a terhelt személyére, külföldön tanúsított magatartására és a vád tárgyát képező bűncselekményre vonatkozó adatok a kabinetiroda főnökével közlendők abból a célból, hogy Ő-Kormányzó Úr Ő-főméltósága esetleges óhaját kikérje és velünk közölje.

Az ügynevezett emigránsok névsorára vonatkozó óhaj teljesíthető, mert az 58.406/1923. IM IV. számú iratok szerint a kir. ügyészségek és a Bi. 728/36. számú iratok szerint az illetékes kerületi rendőrfőkapitányságok a m. kir. Igazságügy-ministerhez, illetve belügyministerhez jelentették azok névsorát, akik kommunista bűncselekménnyel terhelt szökésben vannak. Hogy ezek mind emigránsok volnának, az meg nem állapítható. Nagyon valószínű, hogy legnagyobb részük külföldön van szökésben.

Ezeknek helyes elnevezése: „Külföldi kommunista szökevények”.

Az ügynevezett emigránsok azok akik külföldre szökvén nemzetgyalázást követtek el és a magyar állam és magyar nemzet ellen gyalázkodó hadjáratot folytatnak. Az 58.406/1923. IM IV. számú iratok mellett van egy névsor, amelyet a budapesti és győri kir. ügyészség ezekről a nemzetgyalázó, ügynevezett emigránsokról készített és amely névjegyzék alapján készült el a Bi. 728/36. számhoz csatolt B. jegyzék.

Ez alapon a kabinetirodának a két jegyzék megküldetik.

E jegyzékből egyébként a m. kir. Ministerelnöknek, a m. kir. Külügyministernek, a m. kir. Belügyministernek és a bpesti főkapitánynak is küldetik egy-egy példány.

A kabinetiroda által közölt újságközlemény tárgyában a bűnvádi eljárás a büntetőtörvénykönyv rendes szabályai szerint kormányzósértés vétsége címén elrendeltetik és annak teljesítése végett a budapesti kir. főügyész hivatik fel.

Jelenleg négy ügy áll döntés előtt abban a kérdésben, hogy az ellenük kibocsátott nyomozólevél visszavonassék. Ezekről az ügyekről a jelentés megtéttik.⁴⁶

MNL OL IM K 578 653. f. 2. cs. 29. őe. Bi. 728. – Gépirat dr. Váry Albert kézjeggyével.

⁴⁵ Lásd 24.

⁴⁶ Lásd a következő iratot.

A m. kir. igazságügy-miniszter – Magyarország Kormányzója Kabinetirodájának főnökének

[Budapest, 1924. július 30.]

Magyar királyi
 IGAZSÁGÜGYMINISZTERIUM.^f
 Aktaszám: Bi. 728/42.

A kabinetiroda Főnökének
 BIZALMAS, SAJÁT KEZÉHEZ

Folyó évi július hó 21-én kelt 3.169/1924. számú nagybecsű iratára⁴⁷ tisztelettel értesítem Nagyméltóságodat,⁴⁸ hogy jövőre minden egyes ügyben, amikor a külföldre szökött kommunista a nyomozólevél visszavonását kéri, döntés előtt a terhelt személyére, külföldön tanúsított magatartására és a vád tárgyát képező bűncselekményre vonatkozó adatokat bizalmasan közölni fogom Nagyméltóságoddal, hogy a Kormányzó Úr Ó-főméltósága esetleges óhaját részemre kikérni és velem közölni méltóztassék.

Tisztelettel értesítem nagyméltóságodat, hogy jelenleg az alábbi négy kérelem áll döntés előtt:

1.) Timberger József 31 éves, izr. vallású, miskolci születésű, volt budapesti lakos, nőtlen, vagyontalan cukrászsegéd, aki jelenleg Wienben lakik kéri, hogy a nyomozólevél ellene visszavonassék és szabadlábban állhasson a bíróság elé. Igazolta, hogy Wienben tartózkodása alatt ellene erkölcsi tekintetben kifogás fel nem merült és nincs adat arra, hogy Wienben bolsevista mozgalomban részt vett vagy a magyar állam ellen propagandát űzött volna. A bécsi magyar követ igazolta a rendőrigazgatóság pecsétjének és aláírásának hitelességét. Timberger József azt is igazolta, hogy két évig Ungvárott tartózkodott és ott egy cukorkagyáros üzem[-] és üzletvezetője volt és mint ilyen semmiféle politikai mozgalomban részt nem vett, sem ilyen pártnak tagja nem volt. A beszerzett rendőrségi jelentés szerint Timberger József szocialista volt, de nem kommunista. Nem erőszakoskodott és nem hatalmaskodott, általában jóindulatúan viselkedett. A budapesti kir. ügyészség őt zsarolás büntetével és magánlaksértés büntetével vádolja. A vád tárgyává tett cselekmény büntetése öt évet meg nem halad. A cselekmény lényege, hogy a cukorkaüzemek szocializálásában részt vett. Terhelt egyénisége alárendelt jelentőségű. Cselekménye nem súlyos. A kir. főügyész a nyomozólevél visszavonását véleményezi. Terhelt kérelmét teljesíteni szándékozom.

2.) Rejtő Vilmos abaújszántói születésű, volt budapesti lakos, 40 éves izr. vallású, nős, volt székesfővárosi kezelő tisztviselő, szintén kérte az ellene kibocsátott nyomozólevél visszavonását, sőt időközben súlyos családi körülményei miatt haza is érkezett és egyelőre szabadlábban is hagyatott.

Kérvényéhez csatolta a wieni rendőrigazgatóság bizonyítványát, amely szerint ellene sem erkölcsi, sem politikai tekintetben kifogás fel nem merült. Bolsevista körökkel nem érintkezett és a magyar állam ellen propagandát nem űzött. A bécsi m. kir. követ a pecsét és aláírás hitelességét igazolta. Ugyancsak a bécsi magyar követség 222/pol. számú titkos jelentése szerint Rejtő Vilmos kegyelemre érdemes, politikai működést Wienben nem fejtett ki. Rejtő Vilmos igazolta, hogy Wienben négy éven át egy részvénytársaságnál volt alkalmazásban és hogy Budapesten ugyanezen részvénytársaság fiókjának vezetésével bízott meg. A beszerzett rendőrségi jelentés szerint Rejtő Vilmos a diktatúra alatt tisztességesen viselte magát. Nem volt kommunista, nem erőszakoskodott, vagyontalan volt, sőt ellenforradalmároknak szolgálatot tett. Rejtő Vilmos az Igazságügy-ministerhez intézett beadványában becsületszavára jelentette ki, hogy öt éven belül semmiféle politikai egyesületnek tagja nem lesz és minden néven nevezendő politikai tevékenységtől távol tartja magát. A budapesti kir. ügyészség őt

⁴⁷ Lásd 24.

⁴⁸ A kormányzó kabinetirodát dr. Bartha Richárd (1871–1927) vezette.

lázadás büntetével vádolja, mert annak idején vezető tagja volt annak a lázadó csoportnak, amely a székesfővárost elfoglalta, a régi vezetőséget állásából elűzte és helyettük kommunista egyéneket rakott. Rejtő Vilmos a főváros XVI. ügyosztályának vezetésével bízott meg. Tetteitársai hatóság elleni erőszak büntetésében mondták ki bűnösnek és az egyik egy évi és két hónapi, a másik tíz hónapi börtönre ítéltetett. A kir. főügyész nem ajánlja a kérelem teljesítését mert terheltet a mindenáron való érvényesülés vágya vitte. A kérelmet teljesíteni szándékozom, mert terhelt cselekménye enyhébb jellegű, ő maga másodrendű alak és tulajdonképpen az akkori idők szelleme sodorta bele a bűncselekmény elkövetésébe. Terheltnek Budapesten állása, családja van, Wienben tisztességesen viselkedett és így módot kell neki adni arra, hogy magát az ellene emelt vádak tekintetében szabadlábban tisztázhassa.

3.) Dr. Sándor András, 35 éves, izr. vallású, volt újpesti ügyvédjelölt, jelenleg wieni lakos, a wieni Polizeidirektionnak a bécsi magyar követség által láttamozott bizonyítványával igazolta, hogy Bécsben ellene kifogás fel nem merült, bolsevista mozgalomban részt nem vett és a magyar állam ellen propagandát nem űzött. A budapesti államrendőrség jelentése szerint abban a házban, amelyben lakott jó magaviseletű egyének ismerték. A budapesti kir. ügyészség dr. Sándor Andrást izgatás büntetével vádolja, mert mint az Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének egyik vezető tagja, dicsőítő beszédek tartott a kommunizmus mellett. A tanúk vallomása szerint erősen izgatott a polgári osztály ellen, viszont Diószeghy János belügyminiszteri tanácsos írásbeli nyilatkozata szerint nevezett megbízható, kommunista nem volt. A kir. főügyész a kérelem teljesítését nem ajánlja, mert terhelt veszedelmes kommunistának tartja. A terhelt kérelmét teljesíthetőnek tartom. Cselekménye nem súlyos, ha nagyszájú volt is, senkinek bajt nem okozott, s így közveszélyesnek nem tekinthető.

4.) Daridai József 48 éves, nagyváradi születésű, volt rákospalotai lakos, r. k. vallású, lakatossegéd, a bécsi magyar követség által láttamozott erkölcsi bizonyítvány szerint ellene Steyr-ben,⁴⁹ ahol lakik semmi kifogás nem merült fel. Becsatolt bizonyítványa szerint osztrák fegyvergyárban mint lakatos működik. A budapesti államrendőrség jelentése szerint terhelt a Máv Istvántelki főműhelyének bizalmija volt és mint ilyen szélsőség felé hajlott. A bécsi m. kir. követség bizalmas jelentése szerint nevezett a bécsi magyar kommunista párt igazolt tagja volt Bécsben. A pestvidéki kir. ügyészség lázadás és izgatás büntetével vádolja terheltet, mert a kommunizmus mellett szónokolt s a vörös hadseregbe való belépésre hívott fel. A kir. főügyész terhelt kérelmét teljesíthetőnek nem találja, mert terhelt kommunistának tartja. A cselekmény nem súlyos. Minthogy azonban a bécsi magyar követség jelentése szerint terhelt ott a kommunista párt igazolt tagja volt, kérelmét teljesíthetőnek nem tartom, mert terhelt közveszélyesnek látszik.

Ennek a négy terheltnek kérelme a legközelebbi ministertanácsban való döntés céljából készen áll és ez okból tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék számomra a Kormányzó Úr Ó-főméltósága esetleges óhaját ez ügyekben kikérni és velem közölni.⁵⁰

Egyúttal tisztelettel megküldöm Nagyméltóságodnak azt a két jegyzéket, amelyet az egyes ügyészségek és kerületi rendőrfőkapitányságok jelentései alapján elkészítettem, és amely magában foglalja azon kommunista bűncselekménnyel terhelt egyének névsorát, akik az ellenük indított eljárás alatt megszöktek. Nagyon valószínű, hogy e szökevények túlnyomó része külföldön tartózkodik. A másik jegyzék azoknak névsorát foglalja magában, akik külföldön a magyar nemzet ellen való gyalázó hadjáratban részt vettek és akik ellen emiatt a budapesti kir. ügyészség bűnvádi eljárást indított. Sem az egyik, sem a másik jegyzék nem teljes. A szökevényekről ugyanis az egyes hatóságok jegyzéket nem vezettek és így az általuk készített kimutatás hiányos. Nem készült jegyzék – mert hiszen a kir. ügyészségek nem is tudhatják –, azokról akik a megszállott területen és külföldi sajtóban ellenünk nemzetgyalázást követtek el. Igyekezni fogok a magyar kir. Külügyministerium útján egy ilyen névjegyzéket összeállítani, amely magában foglalja azok névsorát, akik a külföldi sajtóban ellenünk nemzetgyalázást követtek el.

⁴⁹ város Felső-Ausztriában

⁵⁰ A Minisztertanács 1924. augusztus 22-i ülésén Timberger József, Rejtő Vilmos és dr. Sándor András kérelmének teljesítéséhez hozzájárult, Daridai József kérelmét elutasította. MNL OL W 12
Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (1867–1944) = eleveltar.hu

Végre értesítem Nagyméltóságodat, hogy a nekem megküldött *Hogyan üljön* című és kormányzósértést magában foglaló közlemény miatt a további intézkedéseket megtettem.

A kérdéses közlemény a New Yorkban megjelenő Új Előre című kommunista lapban évekkel ezelőtt tétetett közzé s így valószínű, hogy időközben elévült.⁵¹

Fogadja Nagyméltóságod őszinte tiszteletem kijelentését.

Budapest, 1924. július hó 30.

MNL OL IM K 578 653. f. 2. cs. 29. őe. Bi. 728. – Gépirat, dr. Váry Albert levéltervezete.

⁵¹ Lásd **24.**

A m. kir. belügyminiszter – a M. Kir. Államrendőrség budapesti főkapitányának, országos kerületi főkapitányainak és a révfőkapitányak

[Budapest, 1924. július 31.]

Aktaszám: 14.096/1924. BM VII. Res.
Szigorúan bizalmas! Sajátkezű felbontásra!

Tárgy: Hazatérő emigránsokkal szemben követendő eljárás

Utóbbi időben azon külföldön élő magyar állampolgárok, akik a kommun bukása után nem rendes úton távoztak külföldre, mind gyakrabban folyamodnak útlevelért külképviseleti hatóságainkhoz, hogy hazatérhessenek.

Ezek részére útlevel helyett egy hazatérésre szóló rövid lejáratú, fényképpel ellátott igazolvány állíttatik ki.

Hogy a hazatérő emigráns volta kitűnjék, az igazolványra „*Rendelet ellenesen távozott – igazolt*” vagy csupán „*Rendelet ellenesen távozott*” szövegű bélyegző alkalmaztatik.

A hazatérő „emigránsok” érkezését a határállomások rendőrségi kirendeltségei haladéktalanul kötelesek jelenteni. A jelentésben feltüntetendő az igazolványt kiállító követség, az „emigráns” személy adatai és a község vagy város, a hol az „emigráns” állandóan lakni szándékozik.

Az az „emigráns”, akinek hazatérési igazolványán „*Rendelet ellenesen távozott*” szövegű bélyegző áll, a határátlépés alkalmával őrizetbe veendő, s a budapesti főkapitányság fogház- és toloncügyosztályához szállítandó, ahol mindaddig őrizetben tartandó, amíg az ún. proletárdiktatúra alatt és azután is tanúsított magatartása megvizsgálást nyert és az illetékes bíróság elé állítása fölötti döntés megtörtént.

A hazatért „emigránsok” állandó bizalmas megfigyelés alatt tartandók s amennyiben megállapítást nyerne, hogy magatartásuk az államra vagy a társadalomra veszélyes, vagy káros, <vagy pedig megállapíttatnék, hogy az általuk kiállított nyilatkozatban foglalt ígéretet nem tartják meg,> ellenük a 4.352/1920. int. BM számú rendelet⁵² értelmében kell eljárni, ha pedig politikába elegyednének, úgy az ügy haladéktalanul jelentendő.

Budapest, 1924. évi július hó 31-én.

MNL OL BM K 149 130. d. 1926–1. tétel – 3.006. – Levéltervezet dr. Boór Aladár osztálytanácsos kézjeggyével. – A m. kir. belügyminiszter egyúttal azonos szövegű levelet küldött a m. kir. pénzügyminiszternek a M. Kir. Vámórség utasítása céljából.

⁵² A rendelet *Az állam biztonságára vagy a társadalmi rend és béke szempontjából, valamint a közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanús, úgyszintén gazdasági okokból káros egyének rendőri felügyelet alá helyezése, őrizetbevétele és internálása* címmel jelent meg 1920. március 7-én.

A Budapesti Kir. Ügyészség indítványa

[Budapest, 1924. augusztus 8.]

Aktaszám: 83.835/1924. k.ü.

VIII.

Eljárás megszüntetése elévülés címén bírói eljárás esetében.

A budapesti Büntetőtörvényszéknek!

Ezeket az iratokat ./ . alá idezárva a következő indítvány tételével küldöm át:

A törvényszék Kassák Lajos ellen izgatás büntette miatt 7.133/1920. és 5.845/1920. szám alatt kibocsátott nyomozólevelet vonja vissza és a bűnvádi eljárást most már elévülés címén mondja ki megszüntnek.

Indokok:

A fentnevezett terhelt ellen a törvényszék 7.133/1920. és 5.845/1920. szám alatt nyomozólevelet bocsájtatott ki és 1920. évi december hó 16-ik napján B.IV. 7.133/1920. számú és f. é. [1920.] aug. 2-án B.IV. 5.845/1920. végzésével a terhelt kézrekerülteig az eljárást megszüntette.⁵³ Azóta ellene a bíróság a Btk. 108. §-ának megfelelő és az elévülést félbeszakító intézkedést nem tett.

A tovább való bűnvádi eljárást tehát ebben az ügyben az 1914. évi XIV. tc. 48. §-a értelmében az elévülés kizárja.

Budapest, 1924 évi augusztus hó 8.-ik napján.

Dr Brassován
előadó.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz által kitöltött nyomtatvány dr. Brassován Julián ügyész autográf aláírásával.

⁵³ Lásd 5., 7., 9., 11.

Magyarország Kormányzója Kabinetirodájának főnöke – a m. kir. igazságügy-miniszternek

[Budapest, 1924. augusztus 16.]

MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJÁNAK
KABINETIRODÁJA^f
Aktaszám: 115/1924. eln.

BIZALMAS.
SAJÁTKEZŰ FELBONTÁSRA.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

A Kormányzó Úr Ő Főméltóságának, a Nagyméltóságod folyó évi július hó 30-án Bi. 728/42. szám alatt kelt nagybecsű átiratában foglaltakról⁵⁴ siettem tüzetes jelentést tenni és azok tekintetében a következőkről van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel értesíteni.

Az átirat bevezetésében foglaltakat Ő Főméltósága meglelégedéssel és megnyugvással méltóztatott tudomásul venni. Ami pedig a nagybecsű átiratban említett négy konkrét ügyben (Timberger József, Rejtő Vilmos, dr. Sándor András és Daridai József ügye) Nagyméltóságod által tervezett intézkedéseket illeti, van szerencsém közölni, hogy azokra vonatkozólag Ő Főméltósága részéről aggály vagy észrevétel nem merült fel.

Fogadja Nagyméltóságod őszinte tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1924. évi augusztus hó 16. napján.

Bartha
a kabinetiroda főnöke.

Nagyméltóságú
dr. Pesthy Pál úrnak
magyar királyi igazságügyminiszter

Budapest.

[Dr. Váry Albert megjegyzései a levél verzóján:]

A benti értesítés folytán a benti négy egyén ügye az 1924. aug. 22-én tartott minisztertanácsra előadatott.

Bpest 924 VIII/29

Váry

NB: A miniszter úr Őexc.jának Uray Őméltóságával⁵⁵ történt megállapodása folytán jövőre az ügyek a minisztertanácsra való előkészítés után az ügydarabbal együtt rövid úton fölvitetnek a kabinetirodába, ott előadatnak s aztán kerülnek minisztertanács elé.

Bpest 924 VIII/29

⁵⁴ Lásd 30.

⁵⁵ dr. Uray István tanácsos

Váry

MNL OL IM K 578 653. f. 2. cs. 29. őe. Bi. 728. – Gépirat dr. Bartha Richárd autográf aláírásával – A levelet a M. Kir. Igazságügy-minisztériumban 1924. augusztus 28-án Bi. 728/45. számon iktatták.

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék végzése a Kassák Lajos elleni bűnvádi eljárás megszüntetéséről

[Budapest, 1924. szeptember 3.]

A BUDAPESTI KIR. BÜNTETŐ TÖRVÉNYSZÉK^f
Aktaszám: B.IV. 5.845/1920.

A Magyar Állam nevében

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék vádtanácsa izgatás büntette miatt Kassák Lajos ellen indított bűnügyben az államügyészségnek 83.835/1924. számú indítványa folytán⁵⁶ az alulírott napon tartott zárt ülésében meghozta a következő

végzést.

A vádtanács sajtó útján elköv. izgatás miatt Kassák Lajos ellen indított bűnvádi eljárást a Btk. 106. §-ában meghatározott elévülés bekövetkezése folytán megszünteti és az 1920. évi június hó 1. napján 5.845/1920. és 7.133/1920. szám alatt kibocsátott nyomozólevelet⁵⁷ a Bp. 470. §-ának utolsó bekezdése alapján visszavonja.

A bűnügyi költségek a Bp. 482. §-ának 1. bekezdése értelmében az államkincstárt terhelik.

Indokolás.

A bíróság az 1920. évi aug. 2. és dec. 15.⁵⁸ napján [B.IV.] 5.845/1920. [és] 7.133/1920. szám alatt kelt határozata óta a terhelt ellen sem olyan határozatot nem hozott, sem olyan intézkedést nem tett, amely a Btk. 108. §-a szerint az elévülést félbeszakította volna.

Minthogy ekkép lefolyt az az idő, amelynek elteltével a bűnvádi eljárást az 1914. évi XIV. tc. 48. §. értelmében beállott elévülés kizárja[,] ennél fogva a bűnvádi eljárást megszüntetni és a nyomozóleveleket visszavonni kellett.

Bp 1924 évi szept hó 3 napján.

Dr Góczy Károly⁵⁹ sk
vádtanács előadó

A kiadmány hitelül
/azonosítatlan aláírás/

[Címzés:]
Kir. Ügyészség
H.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Ismeretlen kéz által kitöltött nyomtatvány. – Az iratot a Budapesti Kir. Ügyészségen 1924. szeptember 9-én 94.582-es számon érkezették.

⁵⁶ Lásd **32.**

⁵⁷ A második nyomozólevelet 1920. június 25-én bocsátották ki – lásd **7.**

⁵⁸ *helyesen:* dec. 16. – lásd **11.**

⁵⁹ Dr. Góczy Károly, a Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék bírása.

A Budapesti Kir. Ügyészség – dr. Györki Imrének

[Budapest, 1924. október 28.]

A budapesti kir. ügyészségtől.^f
 Aktaszám: 72.004/1924. k.ü.

Kassák Lajos író, wieni lakos képviselőjében 1924. évi június 30-án beadott előterjesztésre⁶⁰ értesítem, dr. Györki Imre budapesti ügyvédet, hogy az előterjesztésben hivatkozott IV. 12/254-1919. számú⁶¹ ügyben 1920. évi szeptember 24-én 25.418/1920.⁶² k.ü. szám alatt és 1920. évi október hó 6-án 25.049/1920. k.ü. szám alatt megszüntető határozat hozatott, a mely határozatok az ezen ügyben Kassák Lajoson kívül szereplő egyénekre vonatkoznak.

A 13/254-1919. lsz. ügynek Kassák Lajosra vonatkozó része 1920. évi január hó 21. napján 51.644-1919. k.ü. szám alatt a IV. 5/41-1920. és IV. 5/49-1920. lsz. ügyekkel lett egyesítve.

Ezen egyesített ügyekben Kassák Lajos ellen sajtó úján elkövetett izgatás büntette címén volt eljárás folyamatban és ellene a vádtanács B.IV. 5.845/1920. és B.IV. 7.133/1920. szám alatt nyomozólevelet bocsátott ki. A nyomozólevelet a kir. büntetőtörvényszék vádtanácsa indítványomra 1924. évi szeptember hó 3. napján kelt B.IV. 5.845/1920. számú végzésével⁶³ visszavonta és a bűnvádi eljárást az 1914. évi XIV. tc. 48. §-a értelmében elévülés címén megszüntette.

Budapest, 1924. október hó 28-án.

Dr. Strache kir. főügyész.
 a budapesti kir. ügyészség elnöke

A kiadmány hitelül:
 Havas.
 kiadó.

[Címzés:]
 Tekintetes
 Györki Imre ügyvéd úrnak,

Budapest,
 VI. Gyár ucca 40. sz. I. em. 13.

BFL BKÜ VII.18.d 638. f. 1920-IV-5-41. – Hivatali példány, ismeretlen kéz írása Dr. Strache Gusztáv autográf aláírása nélkül, a kiadó aláírásbélyegzőjével.

Dr. Strache Gusztáv (1872-?) 1930-ig töltötte be a Budapesti Kir. Ügyészség elnöki tisztét.

⁶⁰ Lásd 21.

⁶¹ helyesen: IV. 13/254-1919. számú

⁶² A második számjegy olvasata bizonytalan.

⁶³ Lásd az előző iratot.

A m. kir. igazságügy-miniszter – a Budapesti Kir. Főügyészség elnökének

[Budapest, 1925. február 18.]

Hivatalos másolat.

Aktaszám: Bi. 799/1. IM
Bizalmas! Saját kezéhez!

Tárgy: Kommunista gyanúsított tárgyalások függőben tartása

Az 1924. évi április hó 18-án kelt 21.906/1924. IM IV. számú körrendeletem módot adott arra, hogy a kir. ügyészség az ún. kommunista bűncselekménnyel terhelt oly egyénekkal szemben, akik magukat a bűnvádi eljárás alól elvonva, külföldre távoztak (ún. emigránsok), amennyiben a reájuk nézve a rendeletben megjelölt előfeltételek fennforognak és a külföldről visszatérve készek az ellenük emelt váddal szemben a bíróság elé állani, előzetes engedélyem alapján a bíróságnál a kibocsátott nyomozólevél visszavonását indítványozza s ha a terhelt a nyomozólevél visszavonását követő három hónapon belül a kir. ügyészségnél személyesen jelentkezik, a letartóztatás elrendelésétől eltekinthessen.

Felkérem Méltóságodat, szíveskedjék a felügyelete alatt álló kir. ügyészségeket sürgősen utasítani, hogy mindazokban a bűnügyekben, amelyekben a terhelt ily irányú kérelme alapján a nyomozólevél visszavonatot, megfelelő módon közölgék ki, hogy a bíróság a főtárgyalást további rendelkezésemig ne tartsa meg, illetve a már esetleg kitűzött főtárgyalást napolja el.

Ugyanilyen eljárást kell követni ama bűncselekmények eseteiben is, amelyek miatt a 4.039/1919. M.E. számú rendelet alapján folyik bűnvádi eljárás, ha a cselekményre a törvény öt évet meg nem haladó szabadságvesztés büntetést állapít meg s ha a terhelt az úgynevezett emigránsok közé *nem* sorozható vagyis *nem* oly egyén, aki az 1921. évi december hó 22. napján kelt kegyelmi elhatározással azért nem részesült közkegyelemben, mert magát a bűnvádi eljárás alól elvonva *külföldre* távozott.

Budapest, 1925. február hó 18-án

dr. Pesthy Pál s.k.

MNL OL IM K 578 653. f. 2. cs. 32. őe. Bi. 799/1. – Sokszorosított gépirat, a tárgymegjelölés ceruzával.

A címzett Dr. Dabasi Halász Lajos (1861–1940) a Budapesti Királyi Főügyészség elnöke.

A m. kir. belügyminiszter – a m. kir. külügyminiszternek

[Budapest, 1925. április 9.]

M. KIR. BELÜGYMINISZTERIUM.^f

Aktaszám: 5.374/1925. BM VII. Res.

Tárgy: Az ún. emigránsok külföldi utazgatásának szabályozása

A kommunista bűncselekményekkel terhelt ún. emigránsok külföldre szóló útleveleinek kiállítása körüli eljárás szabályozása tárgyában kelt 939/1925. Pol. számú nagybecsű válasziratára van szerencsém közölni Nagyméltóságoddal, hogy az eljárás egyöntetősége érdekében kívánatos volna oly irányú intézkedés, hogy a Nagyméltóságod bölcs vezetése alatt álló külügyi hatóságok ne forduljanak e tárgyban közvetlenül az egyes rendőrhatalóságokhoz, hanem az ún. emigránsoknak minden ily irányú kérelmét közvetlenül, avagy a Nagyméltóságod bölcs vezetése alatt álló Külügyministerium útján hozzám, illetve a vezetésem alatt álló ministerium közbiztonsági osztályához juttassák el. Én fogom aztán az egyes esetekben, főleg a bűnvádi eljárás alatt álló ún. emigránsok ily irányú kérelme tárgyában az Igazságügy-minister úr véleményét kikérni.

Felkérem Nagyméltóságodat, hogy a külképviseleti hatóságokhoz e tárgyban kiadandó rendeletet velem is szíveskedjék közölni.

Budapest 1925 IV/9.

[Címzés:]

Külügyminister

MNL OL BM K 149 130. d. 1926-1. tétel – 3.006. – Dr. Czövek Sándor levéltervezete.

A m. kir. külügyminiszter – a m. kir. belügyminiszternek

Budapest, 1925. április 27.
[Budapest, 1925. április 27.]

MAGYAR KIRÁLYI KÜLÜGYMINISTERIUM^f
Aktaszám: 1.225/1925. Pol.

Tárgy: az ún. emigránsok külföldi utazgatásának szabályozása
1 melléklet

Hivatkozással folyó évi április hó 15-én 5.374. szám alatt kelt nagybecsű átiratára⁶⁴ van szerencsém Nagyméltóságodnak az ún. emigránsok külföldi utazgatásának szabályozása tárgyában külképviseleti hatóságainkhoz intézett rendeletemet⁶⁵ szíves tudomásvétel végett csatoltan megküldeni.

A miniszter helyett:

Kánya Kálmán

[Címzés:]
Nagyméltóságú
Rakovszky Iván
m. kir. belügyminiszter úrnak,
Budapest.

MNL OL BM K 149 130. d. 1926-1. tétel – 3.006. – Gépirat dr. Kánya Kálmán autográf aláírásával – Az iratot a M. Kir. Belügyminisztériumban 1925. május 1-jén érkezették.

⁶⁴ Az 1925. április 9-i levéltervezet tisztázata (lásd az előző iratot) minden bizonnyal 15-én írta alá a belügyminiszter.

⁶⁵ Lásd a következő iratot.

A m. kir. külügyminiszter rendelete a Magyar Királyság külképviselői számára

Budapest, 1925. április 27.
[Budapest, 1925. április 27.]

M. kir. Külügyminiszter.^f
Aktaszám: 1.225/1925. Pol.
Bizalmas!

Tárgy: Az ún. emigránsok külföldi utazgatásának szabályozása

Utóbbi időben azon külföldön élő és ott mint emigránsok szereplő magyar állampolgárok, akik a kommun bukása után nem rendes úton külföldre távoztak és egyelőre hazatérni nem szándékoznak, mindgyakrabban útlevelért folyamodnak külképviselői hatóságainkhoz, hogy ezzel más külföldi államba utazhassanak.

Külképviselői hatóságaink ilyen esetekben vagy tőlem kérnek utasítást vagy pedig a m. kir. belügyminiszterium, illetve az egyes rendőrhatóságok véleményét kikérik arra nézve, hogy ezen kérelmeket teljesítsék-e vagy sem.

A kommunista bűncselekményekkel, illetve államellenes bűncselekményekkel terhelt ún. emigránsok külföldre szóló útleveleinek kiállítása körüli eljárás egyöntetűségének szabályozása végett a m. kir. belügyminiszter és a m. kir. igazságügy-miniszter urakkal egyetértőleg felkérem Nagyméltóságodat / Méltóságodat / Nagyságodat, hogy a külföldön élő ún. emigránsoknak minden ilyen irányú kérelmét a m. kir. belügyminiszter és a m. kir. igazságügy-miniszter urakkal egyetértőleg való döntés végett hozzám szíveskedjék felterjeszteni.

A miniszter helyett:

Kánya sk.

MNL OL BM K 149 130. d. 1926-1. tétel - 3.006. - Sokszorosított gépirat, dr. Kánya Kálmán autográf aláírása nélkül.

A m. kir. belügyminister - a m. kir. igazságügy-miniszternek

[Budapest, 1925. szeptember 5.]

M. kir. Belügyministerium^f
Aktaszám: 6.496/1925. BM VII. Res.

Tárgy: Kassák Lajos emigráns hazatérési ügye

Kassák Lajos író, kommunista emigráns azzal a kéréssel fordult a bécsi m. kir. követséghez, hogy részére hazatérésre érvényes útiigazolvány állíttassék ki az előírt eljárás mellőzésével, miután a bpesti kir. büntetőtörvényszék vádтанácsa a sajtó útján elkövetett izgatás büntette miatt ellene kibocsátott nyomozólevelet visszavonta.

Tisztelettel felkérem Nagyméltóságodat, hogy az előterjesztett kérelem tárgyában állást foglalni s nagybecsű álláspontjáról engem mielőbb tájékoztatni méltóztassék.

Budapest, 1925. évi szeptember hó 5-én.

A minister rendeletéből:

Diószeghy
ministeri tanácsos.

[Címzés]
M. kir. Igazságügyminister úrnak
Budapest.

MNL OL IM K 579 653. f. 3. cs. T. 1925-57.966. – Gépirat dr. Diószeghy János, a M. Kir. Belügyministerium VII. Közbiztonsági Osztálya vezetőjének autográf aláírásával. A levelet a M. Kir. Igazságügy-minisztériumban Bi. 741/13. számon 1925. szeptember 9-én iktatták.

A m. kir. igazságügy-miniszter – a m. kir. belügyminiszternek

[Budapest, 1925. szeptember 18.]

M. kir. Igazságügyminisztérium
Aktaszám: Bi. 741/13.

A m. kir. belügyminiszter úrnak

Kassák Lajos kommunista szökevény útlevele tárgyában Nagyméltóságodnak 1925. szeptember hó 5-én kelt 6.496/1925. VII. Res. sz. a. kelt nagybecsű megkeresésére⁶⁶ tisztelettel van szerencsém értesíteni Nagyméltóságodat, hogy Kassák Lajos hazatérés, illetve útlevél kiadása iránt előterjesztett kérelme tekintetében a 21.906/1924. IM IV. sz. miniszteri rendeletben előírt eljárás nem mellőzhető, mert bár a Kassák Lajos ellen izgatás büntette címén kibocsátott nyomozólevél visszavonatot, de hazatérésének engedélyezése előtt Kassák Lajosnak Bécsben kifejtett, részben politikai jellegű tevékenysége is vizsgálat tárgyává teendő s ez csak a 21.906/1924. IM IV. sz. rendeletben előírt eljárás lefolytatása során történhetik meg.

Bpest 925 IX. 18

MNL OL IM K 579 653. f. 3. cs. T. 1925–57.966. – Dr. Váry Albertnek a m. kir. igazságügy-miniszter nevében írt levéltervezete a M. Kir. Belügyminisztériumtól érkezett 1925. szeptember 5-i levél verzóján olvasható. – A levelet 1925. szeptember 22-én küldték el.

⁶⁶ Lásd az előző iratot.

Kassák Lajos kérvénye a m. kir. igazságügy-miniszterhez

[Bécs, 1925. december 9. előtt]

Aktaszám: 57.996/1925. IM IV.

A nagyméltóságú m. Kir. Igazságügyminister Úrhoz
BudapestKérvénye
Kassák Lajos, író,
wieni (XIII. Amalienstrasse 26.) lakosnak
hazatérési igazolvány illetőleg útlevél kiállítása iránt.Nagyméltóságú Minister Úr!
Kegyelmes Uram!

Tisztelettel alólírott azon kéréssel fordulok Nagyméltóságodhoz, hogy – miután az ellenem folyamatban volt bűnügyi eljárás a budapesti kir. ügyészség 72.004/1924. sz. végzése szerint⁶⁷ megszűnt – itt tartózkodásom alatt pedig ellenem erkölcsi tekintetben kifogás fel nem merült – tehát hazatérésemnek akadálya nincsen, –

részemre hazautazásra alkalmas útlevél vagy igazolvány kiállítását engedélyezni méltóztassék.
Mély tisztelettel

Kassák Lajos
író

BFL BKB VII.5.c 13.079–1926. – Idegen kéz írása; a keltezés nélküli iratot – az alább következő igazolással együtt benyújtva – 1925. december 9-én iktatták a M. Kir. Igazságügy-minisztériumban.

⁶⁷ Lásd 34–35.

A Bécsi Rendőrigazgatóság igazolása

[Bécs, 1925. október 30.]

Polizeidirektion Wien.

Dem ungarischen Staatsangehörigen Ludwig Kassak, Schriftsteller, am 21. März 1887 in Nove Zansky [!] geboren, angeblich nach Budapest zuständig, katholisch, verheiratet, seit 16. April 1920 in Wien, derzeit XIII., Amalienstrasse 26 wohnhaft, wird zum Zwecke der Vorlage vor ungarischen Behörden bestätigt, dass er während seines Aufenthaltes hierselbst weder in moralischer noch in staatsbürgerlicher Hinsicht zu missliebigen Wahrnehmungen Anlass gegeben hat. Es ist der Polizeidirektion auf Grund der im Gegenstande durchgeführten Erhebungen nicht bekannt geworden, dass er in Wien an der bolschewistischen Bewegung teilgenommen oder hier gegen den ungarischen Staat Propaganda getrieben hätte.

Wien, am 30. Oktober 1925.

/azonosítatlan aláírás/

[az okirat szövegének magyar fordítása:]

Rendőrigazgatóság, Bécs.

A magyar állampolgárságú Kassák Lajosnak – író, született 1887. március 21-én Érsekújvárott, állítólagosan budapesti illetőségű, katolikus, házas, 1920. április 16. óta bécsi, ez idő szerint XIII. kerület, Amalienstrasse 26. szám alatti lakos – igazoljuk a magyar hatóságoknak való bemutatás céljából, hogy itt tartózkodása alatt sem erkölcsi, sem állampolgári szempontból kifogás ellene nem merült fel. A rendőrfőkapitányság az e tárgyban folytatott vizsgálatok során nem szerzett tudomást arról, hogy Bécsben a bolsevik mozgalomban résztvett volna, vagy a magyar állam ellen propagandát fejtett volna ki.

BFL BKB VII.5.c 13.079–1926. – Gépirat – Az igazolást 1925. december 9-én 57.996. számon iktatták a M. Kir. Igazságügy-minisztériumban.

Kassák Lajos nyilatkozata

[Bécs, 1925. december 11.]

Nyilatkozat.

Becsületszavam adom, hogy az országba való visszabocsátásom után nem veszek részt politikai pártnak, egyesületnek vagy szervezetnek szervezésében és működésének irányításában, nem veszek részt politikai gyűlés rendezésében vagy összehívásában, ily gyűléseken tisztet nem viselek és fel nem szólalok, nem leszek politikai jelentőségű lapnak szerkesztője, kiadója, politikai tartalmú közlést sajtó útján sem saját nevem alatt, sem névtelenül vagy más neve alatt közzé nem teszek és általában minden szembetűnő politikai tevékenységtől és magatartástól tartózkodni fogok.

Kassák Lajos

Wien 1925 december 11[-]én

MNL OL IM K 579 653. f. 3. cs. T. 1925–57.966. – Idegen kéz írása, Kassák Lajos autográf aláírásával.

A m. kir. igazságügy-miniszter – a Budapesti Kir. Főügyészség elnökének

[Budapest, 1925. december 11.]

Aktaszám: 57.996/1925. IM IV.

A bpesti kir. főügyész úrnak

Kassák Lajos kommunista szökevénynek hazatérési kérelmét annak megállapítása iránt, hogy nevezett ellen van-e a bpesti kir. ügyészségen bűnvádi eljárás s esetleg a 21.906/1924. IM IV. sz. rendeletben szabályozott eljárás lefolytatása iránt Méltóságodnak megküldöm.

Bpest 1925 XII. 1/./

MNL OL IM K 579 653. f. 3. cs. T. 1925–57.966. – Dr. Váry Albert levéltervezete, az iratot a miniszter 1925. december 11-én írta alá (lásd **48.**), azonban csak december 15-én küldték el.